

Materijali za pripremanje ispita i seminarskih radova
Modul: AG 1169 Zakonodavstvo u poljoprivredi

Programski dio:

- Pregled zakona i uredbi ZPP EU
- Zakonska podloga u međunarodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima

Pripremila: Ramona Franić

SADRŽAJ:

I DIO.....	3
PREGLED ZAKONA I UREDBI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU.....	3
UVOD.....	3
PRIDRUŽIVANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI: PREOBRAZBA PRAVNOG SUSTAVA.....	4
Obveze usklađivanja zakonodavstva	5
Područja usklađivanja	5
SAŽETAK ZAKONODAVSTVA EU U PODRUČJU POLJOPRIVREDE.....	7
Tipovi zakonskih akata	7
Proces donošenja odluka	7
Jedinstveno tržište	8
Sektorske politike: poljoprivreda i ribarstvo	9
II DIO.....	22
ZAKONSKA PODLOGA U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA.....	22
UVOD.....	22
MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I SPORAZUMI.....	22
Svjetska trgovinska organizacija (WTO – World Trade Organization)	22
Tijela Ujedinjenih naroda	25
OECD – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj	30
Ostale međunarodne organizacije	31
REGIONALNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE I SPORAZUMI U EUROPI.....	32
Američki trgovinski sporazumi	32
EFTA	32
CEFTA	32
SAŽETAK ZAKONODAVSTVA EU U PODRUČJU VANJSKOTRGOVINSKIH ODNOSA.....	34
Strategija za konkurentnu Europu	34
Režim zajedničke trgovinske politike	34
Carine	36
Vanjska trgovina i globalizacija	36
LITERATURA.....	37

I dio

PREGLED ZAKONA I UREDBI ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU

Uvod

Zakoni¹ i zakonodavstvo² su važan dio kulture društva. Kao što to čine jezici, zakoni također odražavaju vrijednosti, povijest, ali i aktualne probleme društva. Potpuno razumijevanje društvenih odnosa ovisi o temeljnom razumijevanju uloge zakona kao institucije. S obzirom da su suvremena društva temeljena na gospodarskim odnosima, dobro razumijevanje ovisi o poznavanju, kako zakona, tako i gospodarstva. Osobe koje su uključene u gospodarske, odnosno poslovne odnose ili biznis, nužno su uključene u zakonski sustav koji regulira taj biznis. Posljednjih godina ta je veza između zakona i gospodarstva, odnosno biznisa, sve važnija. Odražava se u povećanom broju zakonskih propisa koji reguliraju gospodarske odnose, ali i povećanom korištenju pravnih usluga u gospodarstvu/biznisu – u okviru poduzeća, gospodarstava ili u poslovnim odnosima između pojedinaca.

Pojam 'zakon' često se odnosi na cjelokupni zakonski sustav (politički sustav u kojemu svi pripadnici tog sustava moraju poštovati zakon, uključujući proces društvene kontrole). Međutim, uobičajenije je da se pod tim pojmom shvaćaju sama pravila ponašanja, pri čemu 'zakon' podrazumijeva zbirku načela, pravila i standarda za upravljanje:

- (i) koji se primjenjuju općenito na društvo,
- (ii) koje su razvile vlasti toga društva,
- (iii) za čije nepoštivanje društvo određuje kazne.

Osnovne funkcije zakona su sljedeće:

- (i) održavanje mira,
- (ii) jačanje standarda upravljanja i očuvanja reda,
- (iii) omogućavanje planiranja i
- (iv) promicanje društvene pravde.

Prve dvije funkcije (održavanje mira i jačanje standarda upravljanja i očuvanja reda) pomažu i ostalim dvjema funkcijama, osobito omogućavanju planiranja, što je od izuzetne važnosti u gospodarstvu, odnosno biznisu. Primjeri ove funkcije jesu zakoni o ugovaranju i prodaji. Dok se sva društva koriste zakonima u održavanju mira i reda, razvijena društva zakonima nastoje postići i neke druge ciljeve. Primjerice, poreznim zakonom se nastoji, ne samo povećati prihode u državnom proračunu, već i preraspodijeliti društveno bogatstvo. Zakoni iz domene tržišnog uređenja, na primjer, imaju za cilj spriječiti neloyalnu konkurenciju i neopravdano povećanje cijena. Zakoni kojima se štite potrošači često imaju široku lepezu ciljeva – od zabrane prodaje nesigurnih proizvoda do osiguravanja potrebnih informacija kupcima. Funkcija ovih odredaba u konačnici je promoviranje društvene pravde putem zaštite slabijih ili onih s nejednakim mogućnostima.

U složenim društveno-političkim i kulturološki različitim sustavima, kao što je Europska unija, zakonski sustav i njegove funkcije su stoga od osobite važnosti. **Zakon, odnosno pravo Europske unije** je jedinstven zakonski sustav koji se primjenjuje putem pravnih sustava zemalja članica Europske unije (EU). Zakonski sustav EU ima izravan utjecaj unutar pravnih sustava zemalja članica, ali u mnogim

¹ Zakon u terminološkom smislu podrazumijeva (a) zbirku propisa suverene državne vlasti kojima se nešto određuje, naređuje, dopušta ili zabranjuje; (b) beziznimno stanje koje proizlazi iz prirode stvari i/ili (c) pravilo, utvrđenu znanstvenu istinu. U razgovornom stilu znači (a) običaj, red ili propis, te (2) općepriznate obaveze časti, pristojnosti i pravila ponašanja.

² Ukupnost zakona.

slučajevima i nadilazi nacionalne zakone, osobito u domenama ekonomske i socijalne politike. EU nema federalnu vladu, a nije ni međuvladina organizacija. EU sadrži novi pravni poredak u međunarodnom zakonodavstvu, radi uzajamne društvene i ekonomske koristi zemalja članica. Ponekad se pravni sustav EU tumači kao supranacionalno pravo (oblik međunarodnog prava, temeljenog na ograničavanju prava suverenih nacija).

Zakonski sustav EU se postupno razvijao tijekom posljednjih pedesetak godina. Kada je potpisan Pariški ugovor 1951. godine, ustanovljena je Europska zajednica za ugljen i čelik, koja je obuhvaćala šest zemalja članica. Pet godina kasnije utemeljena je Europska ekonomska zajednica od istih šest članica. Od 2007. godine u EU ima oko 500 milijuna građana u 27 zemalja članica koje su podvrgnute europskom zakonodavstvu, čineći ga tako jednim od najobuhvatnijih modernih pravnih sustava u svijetu.

Europsko pravo ima strukturu temeljenu na tzv. "tri stupa". Prvi, najstariji i najvažniji "stup" odnosi se na zakone u domeni ekonomskih i socijalnih prava i uređenja europskih institucija. To područje regulira Ugovor Europskih zajednica, potpisan u Rimu 1957. godine i kasnije dopunjen ostalim ugovorima zaključenima između zemalja članica. Drugi i treći stup ustanovljeni su Ugovorom o Europskoj uniji, potpisanim u Maastrichtu 1992. godine. Drugi stup odnosi se na Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU. Treći stup odnosi se na suradnju u domeni unutrašnje i sudbene suradnje. Tehnički, kada se govori o zakonodavstvu, odnosno pravu Europske zajednice, misli se na zakone prvog stupa, dok pravo Europske unije obuhvaća pitanja iz sva tri stupa.

S obzirom da je poljoprivreda gospodarska djelatnost, zakonodavstvo koje taj sektor regulira jest dio prvog stupa. Poljoprivredni zakoni i propisi ne reguliraju samo pitanja vezana uz bilje i životinje, već također i pitanja raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, pravila zaštite okoliša i potrošnju prehrambenih proizvoda. S obzirom da procesi u poljoprivrednom sektoru postaju sve sofisticiraniji, sve češće poljoprivredno zakonodavstvo obuhvaća i pitanja intelektualnog vlasništva, trgovine, financiranja, kredita i općih trgovačkih odnosa.

Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: preobrazba pravnog sustava

Članicom Europske unije načelno može postati svaka europska država, temeljem odluke o pristupanju Vijeća ministara i Europskog parlamenta, na temelju čl. 49. Ugovora o EU, ako prethodno ispuni uvjete postavljene člankom 6(1) istog ugovora (ako poštuje načela slobode, demokracije, poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, te vladavinu prava). Ti su uvjeti dodatno određeni zaključcima Europskog vijeća iz Copenhagena, prema kojima država kandidatkinja za članstvo u Uniji mora imati – osim zadovoljenih već spomenutih načela – funkcionalno tržišno gospodarstvo koje se može nositi s konkurencijom europskog tržišta, te sposobnost preuzeti obaveze članstva, uključujući i poštivanje kriterija političke, gospodarske i monetarne unije. Punopravno članstvo u EU stoga pretpostavlja nužne promjene u zakonskom sustavu, uključujući i promjene u raspolaganju državnom suverenosti. Pri ocjeni ispunjavanja kriterija za članstvo u EU, mjerilo prilagođenosti pravnog sustava nije isključivo sadržaj pravnih normi, već i politički, gospodarski i socijalni sadržaj koji se pravnim normama uređuje.

Drugim riječima, između polazišne točke – činjenice da je određena država u teritorijalnom smislu dio europskog kontinenta i akta primanja u članstvo EU, potrebno je proći put koji bi, u najkraćim crtama, značio:

- prilagodbu državnih institucija,
- gospodarsku/trgovinsku liberalizaciju (postupno ukidanje trgovinskih zapreka, poput carina, količinskih ograničenja i sličnih mjera), odnosno

- prihvaćanje ukupnosti pravnih pravila europskog prava, poznatijeg pod nazivom *acquis communautaire*.

Pravna stečevina Europske unije (*acquis communautaire*) predstavlja nesistematizirano zakonodavstvo, koje čini velik skup pravnih akata, ugovora, uredbi, smjernica, odluka, preporuka, mišljenja, međudržavnih ugovora i presuda Europskog suda. Do donošenja ustava, koji bi trebao objediniti i unificirati pravni sustav, zakonodavstvo Europske unije dijeli se u nekoliko područja:

- **primarno zakonodavstvo** – ugovori o osnivanju Zajednice i opća pravna načela,
- **sekundarno zakonodavstvo** – provedbeni propisi i akti koje donose institucije Europske unije,
- **ostali izvori prava Unije** – međunarodni sporazumi koje donosi Europska zajednica, konvencije, sporazumi i ugovori između država članica, presude Suda Europskih zajednica, kao i opća načela prava EU.

Obveze usklađivanja zakonodavstva

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u procesu pridruživanja Europskoj uniji, Republika Hrvatska je preuzela obvezu implementiranja načela i pravila zakonodavstva Europske unije u nacionalno zakonodavstvo. Postupak usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske provodi se u suradnji tijela državne uprave kod pripreme zakonodavnih prijedloga i Hrvatskoga sabora pri donošenju zakona. Od 1. prosinca 2001. tijela državne uprave su u pripremi zakonodavnih prijedloga, kojima se usklađuje zakonodavstvo Republike Hrvatske s pravnom stečevinom Unije, obvezna priložiti ispunjenu Izjavu o usklađenosti i Usporedni prikaz podudarnosti odredbi prijedloga propisa s odredbama propisa Europske unije. Slijedom toga, Hrvatski sabor je Zaključkom od 9. listopada 2002. obvezao Vladu Republike Hrvatske da se u postupku usklađivanja zakonodavstva u zakonodavnu proceduru može uputiti samo onaj prijedlog zakona kojega prati potvrđena Izjava o usklađenosti i Usporedni prikaz. Naknadno je razrađeno postupanje s prijedlozima zakona koji su u postupku usklađivanja s pravnom stečevinom Unije, za razliku od ostalih zakonskih prijedloga.

Područja usklađivanja

Usklađivanje hrvatskog prava s pravom Europske unije, odnosno usklađivanje zakonodavstva, koje se odvija u tri faze u prijelaznom razdoblju od šest godina, podrazumijeva pet prioriternih područja:

- tržišno natjecanje i državna potpora,
- intelektualno, industrijsko i trgovačko vlasništvo,
- javne nabave,
- tehničko zakonodavstvo i
- zaštitu potrošača.

Procesi *screeninga* (analitičko ispitivanje usklađenosti nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom Unije), usklađivanja zakonodavstva i pregovaranja o pristupanju Europskoj uniji vode se, osim za poglavlja Institucije i Ostala pitanja, u okvirima sljedećih poglavlja Pravne stečevine Europske unije:

Sloboda kretanja robe	Socijalna politika i zapošljavanje
Sloboda kretanja radnika	Poduzetništvo i industrijska politika
Sloboda kretanja kapitala	Transeuropske mreže
Pravo poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga	Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
Javne nabave	Pravosuđe i temeljna ljudska prava
Pravo trgovačkih društava	Pravda, sloboda i sigurnost
Pravo intelektualnog vlasništva	Znanost i istraživanje
Tržišno natjecanje	Obrazovanje i kultura
Financijske usluge	Okoliš
Informacijsko društvo i mediji	Zaštita potrošača i zdravlja
Poljoprivreda i ruralni razvitak	Carinska unija
Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor	Vanjski odnosi
Ribarstvo	Vanjska sigurnosna i obrambena politika
Prometna politika	Financijski nadzor
Porezi	Financijske i proračunske odredbe
Ekonomska i monetarna unija	Institucije
Statistika	Ostala pitanja

U svrhu pripreme i početka pregovora Republike Hrvatske i Europske unije, Vlada Republike Hrvatske 7. travnja 2005. godine donosi Odluku o imenovanju članova Državnog izaslanstva Republike Hrvatske za pregovore o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji i Odluku o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Poglavlje 11, *Poljoprivreda i ruralni razvitak*, obuhvaća velik broj obvezujućih pravila od kojih su mnoga izravno primjenjiva. Ispravna primjena tih pravila i njihova učinkovita provedba i kontrola od strane javne uprave neophodni su za funkcioniranje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). Upravljanje ZPP-om zahtijeva osnivanje sustava upravljanja i kvalitete, kao što je Agencija za plaćanje te Sustav integrirane uprave i nadzora (IACS), kao i sposobnost za provedbu mjera ruralnoga razvitka. Države članice moraju se pridržavati zakonodavstva EU-a o programima izravne potpore poljoprivrednim gospodarstvima i provoditi zajedničke tržišne organizacije za razne poljoprivredne proizvode. Uz poljoprivredu usko vezano, poglavlje 12, *Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor*, obuhvaća detaljna pravila na području sigurnosti hrane. Opća politika o hrani propisuje higijenska pravila za proizvodnju prehrambenih proizvoda. Nadalje, pravna stečevina propisuje detaljna veterinarska pravila neophodna za očuvanje zdravlja životinja, njihovu dobrobit i sigurnost prehrambenih proizvoda životinjskoga podrijetla na unutarnjem tržištu. Na fitosanitarnome području, pravila EU-a obuhvaćaju pitanja kao što su kvaliteta sjemena, materijali za zaštitu biljaka, štetni organizmi i životinjska prehrana.

Sažetak zakonodavstva EU u području poljoprivrede

Tipovi zakonskih akata

Zakonodavstvo koje je usvojila Komisija ili Vijeće EU može se pojaviti u sljedećim oblicima postavljenima Ugovorom:

- Uredbe (*Regulations*) su akti opće primjene koji su pravno obvezujući za sve zemlje članice. Izravno se primjenjuju u cjelini, bez potrebe prethodnog uključivanja u nacionalna zakonodavstva;
- Smjernice ili Direktive (*Directives*) su pravno obvezujući akti koji definiraju samo cilj i rok u kojemu ga treba postići, ali ostavljaju zemljama članicama pravo izbora načina i metoda njihove primjene;
- Odluke (*Decisions*) obvezuju samo one zemlje članice kojima su upućene. To može biti jedna ili više zemalja, pojedinci, skupine ljudi, kompanije itd.;
- Preporuke (*Recommendations*) i mišljenja (*Opinions*) nisu pravno obvezujući i njima se samo predlažu smjernice za akciju.

Proces donošenja odluka

Od stupanja na snagu Jedinog europskog zakona (*SEA – Single European Act*) godine 1987., proces donošenja odluka varira, ovisno o pravnoj osnovi predloženog zakonodavstva. Uobičajena procedura u okviru Ugovora o EEZ-u zadržala je proceduru *konzultacija*. Međutim, s obzirom na ukupno zakonodavstvo koje se odnosi na uspostavu unutarnjeg tržišta i zakonodavstvo temeljeno na određenim člancima Ugovora, primjenjiva je i tzv. procedura *suradnje*, razmjerno složena procedura koja uključuje dva čitanja u Parlamentu.

Općenito, prijedloge nacrti zakonskih dokumenata priprema stalno tijelo Europske komisije, koje radi u okviru Opće direkcije (*Directorate General*). Nakon toga taj prijedlog pregledava i ocjenjuje Pravna služba i odgovarajući članovi kabineta, povjerenici, nacrt se prihvaća kao formalni prijedlog od strane Komisije. Jednom usvojen, objavljuje se kao dokument/priopćenje Komisije (COM) u seriji C (*communication*) u Službenom glasniku (*Official Journal*). Do tog trenutka obavljene su konzultacije sa svim zainteresiranim stranama u tom procesu.

Prijedlog se potom podnosi Vijeću ministara, koje zauzvrat podnosi prijedlog mišljenja i Parlamentu i Odboru za ekonomiju i društvo (*ESC – Economic and Social Committee*). Za zakonodavstvo koje se temelji na određenim člancima Ugovora koji su uvedeni Jedinim europskim zakonom i za zakonodavstvo kojemu je cilj harmonizacija (usklađivanje) nacionalnih zakona, Vijeće je obavezno zatražiti mišljenje od oba tijela. I u Parlamentu i u Odboru (ESC) prijedlozi se predstavljaju pred odgovarajućim Odborom. U ime Odbora, nominirani izvjestilac daje kratko izvješće koje može sadržavati predložene amandmane (dopune). Izvješća se potom podnose pred cjeloviti Parlament ili Odbor (ESC) na glasovanje. Konačno mišljenje Parlamenta naziva se "Rezolucija". Temeljem Mišljenja ili Rezolucije, Komisija može odlučiti da se predlože amandmani na izvorni prijedlog. Komisija može nadopuniti prijedlog (toliko puta koliko je potrebno) do konačnog formalnog usvajanja od strane Vijeća.

Vijeće, često čak i prije primljenog mišljenja Odbora (ESC) i Parlamenta, upućuje prijedlog na razmatranje radnoj skupini, koja se sastoji od članova Odbora stalnih predstavnika, tzv. Corepera (*The Permanent Representatives Committee*) kojima pomažu relevantni stručnjaci iz zemalja članica i predstavnici Komisije. Preko Corepera, prijedlog će konačno biti predstavljen Vijeću ministara na izglasavanje. Po usvajanju prijedloga u Vijeću, on postaje zakon.

Jedinstveno tržište

1. Općenito: 'Jedinstveno tržište' nasuprot 'Zajedničkom tržištu'

"Jedinstveno ili unutarnje tržište" je novi pravni koncept. Premda se ne spominje u izvornom EEZ ugovoru, kao politički koncept se sve snažnije uobličava u proglasima Vijeća Europe, a kulminira u dokumentu EK – Bijeloj knjizi³ – "Zaokruživanje unutarnjeg tržišta"⁴. Članak 8A Jedinstvenog europskog zakona izričito ograničava koncept "unutarnjeg tržišta" u stvari isključivo na četiri temeljne slobode kretanja roba, osoba, usluga i kapitala. Pojam "unutarnjeg ili jedinstvenog tržišta" je stoga uži od pojma "zajedničkog tržišta" u EEZ ugovoru i u zakonskom smislu. EEZ ugovor, na primjer, obuhvaća zajedničku trgovačku politiku, kao i koordinaciju mjera ekonomske politike.

2. Jedinstveni europski zakon iz 1992. godine. i Bijela knjiga

S početkom 1980-ih godine postalo je jasno kako je početna snaga Ugovora iz 1957. godine izgubljena i kako treba poduzeti nove inicijative kako bi se nastavilo uspostavljanje potpuno integriranog tržišta. Stoga je na samitu u Briselu 1985. godine, Vijeće Europe istaknulo kako posebnu pozornost treba staviti na akciju ostvarivanja jedinstvenog širokog tržišta do 1992. godine, kako bi se stvorila povoljnija okolina koja će stimulirati poduzeća, konkurentnost i trgovinu. Vijeće je tražilo od EK da sastavi detaljan program s točno određenim rokovima za dovršavanje procesa uspostavljanja jedinstvenog tržišta. Nakon toga je Komisija objavila svoju Bijelu knjigu koja sadrži oko 300 prijedloga smjernica (direktiva) potrebnih za zaokruživanje unutarnjeg tržišta i rokove koji su upućivali kako se taj program treba postići do kraja 1992. godine. Bijela knjiga je identificirala tri kategorije prepreka koje se trebaju ukloniti do kraja 1992. godine: fizičke, tehničke i fiskalne. Devedesetpet posto prijedloga iz Bijele knjige je usvojeno do krajnjeg roka, odnosno do 31. prosinca 1992. godine.

Drugi važan korak bila je Međuvladina konferencija na kojoj je dogovoreno mnoštvo amandmana Rimskom ugovoru s namjerom da se ubrza ostvarivanje jedinstvenog tržišta. To je rezultiralo potpisivanjem **Jedinstvenog europskog zakona** (*SEA – Single European Act*) koji je stupio na snagu 1. srpnja 1987. godine. Tim su zakonom uvedene glavne promjene u zakonskom procesu, uklanjanjem snage veta zemalja članice na mjere iz 1992. godine prije Vijeća; one se mogu usvojiti kvalificiranom većinom, osim u područjima oporezivanja, slobodnog kretanja osoba i prava i interesa zaposlenika. Jedinstveni europski zakon također je sadržavao odredbe kojima se proširuje djelokrug EEZ ugovora na, između ostalog, socijalnu politiku, istraživanje i tehnologiju, politiku okoliša i zaštitu potrošača.

3. Uklanjanje prepreka

(i) Fizičke prepreke – konac 1992. godine je obilježio kraj svih sustavnih graničnih kontrola unutar Zajednice. Fiskalne kontrole na granicama zamijenjene su zaračunavanjem traženja na licu mjesta i dobavljačima i kupcima. Roba uvezena iz područja izvan Zajednice i dalje su morale proći carinu. Carinske formalnosti pokrivala je **Uredba (Regulation) 4151/88/EEC** i u listopadu 1992. godine je Vijeće prilagodilo tu uredbu i ustanovilo tzv. carinski kodeks (*Community Customs Code*) kako bi se

³ Bijela je knjiga vrsta dokumenta Europske komisije, koji sadrži prijedloge budućih aktivnosti Zajednice u pojedinom području. Ponekad bijela knjiga slijedi zelenu knjigu, koju Komisija izdaje kako bi počela proces konzultacije o nekom pitanju na europskoj razini. U kontekstu približavanja zemalja srednje i istočne Europe europskim integracijama, Komisija je izdala "Bijelu knjigu o pripremi zemalja srednje i istočne Europe za integraciju na unutarnje tržište", kao vodič pridruženim zemljama srednje i istočne Europe u procesu usklađivanja zakonodavstva u području uređenja unutarnjeg tržišta. Taj dokument obrađuje 22 od ukupno 31 poglavlja propisa sadržanih u sklopu pravne stečevine Zajednice.

⁴ White Paper from the Commission to the European Council, June 1985, COM (85) 310 final.

zajamčila jedinstvena pravila na vanjskim granicama Zajednice. Kodeks ima za cilj spajanje u jedinstveno i koherentno tijela opća pravila i sve režime i procedure koje se primjenjuju za robe koje su podvrgnut trgovini između Zajednice i trećih zemalja. Kodeks je u cijelosti stupio na snagu 1. siječnja 1994. godine, uz izuzetak mjera koje se odnose na izvoz i izvozne deklaracije, koje su stupile na snagu već 1. siječnja 1993. godine.

Daljnja **Uredba (Regulation) 339/93/EEC** uređuje carinske mjere na vanjskim graničnim kontrolama, vezano uz sigurnost proizvoda. Kada se pokaže da proizvod pokazuje "određena obilježja koja povećavaju ozbiljan ili neposredan rizik za zdravlje ili sigurnost", može se zabraniti pristup takvom proizvodu.

(ii) Tehničke prepreke – odnose se na usklađivanje standarda i sektora.

Standarde za većinu proizvoda ustanovljuju centralizirani nacionalni instituti za standardizaciju u različitim zemljama članicama. U postojećem sustav gdje su prisutni europski standardi, njih objavljuju europski odbori CEN i CENELEC⁵, a potom se na isti način usvajaju u svakoj državi članici. Početni napori EEZ-a da se uklone prepreke koje su nastale zbog različitih standarda (normi) temeljili su se na politici harmonizacije i približavanja. Godine 1984. Vijeće je uvelo "Novi pristup" kojim se traži da se obavezne smjernice (direktive) harmonizacije ograniče na uspostavljanje osnovnih sigurnosnih zahtjeva ili ostalih izvedbenih zahtjeva od javnog interesa, dočim bi se tehnički detalji prepustili organizacijama za europske standarde. Proizvodi koji su proizvedeni u skladu s tehničkim specifikacijama koje su izdali CEN i CENELEC mogu nositi tzv. "CE-oznaku" (*CE-mark*) i pretpostavlja se da su usklađeni s nužnim zahtjevima Smjernice (direktive) i mogu slobodno cirkulirati unutar EZ-a. Ta CE oznaka ukazuje da je proizvod u skladu sa svim primjenjivim uredbama Zajednice kojima su postavljene procedure provjeravanja sukladnosti sa zahtjevima Zajednice⁶.

Što se tiče sektorskog usklađivanja, velik broj usvojenih ili predloženih smjernica odnosio se na tehničke specifikacije ili usklađene proizvodne norme za različite vrste proizvoda, pri čemu su najvažnije one koje se odnose na sigurnost igračkaka, strojeva i plinskih uređaja.

Sektorske politike: poljoprivreda i ribarstvo

Poljoprivreda, kao jedan od "temelja Zajednice", ima ključnu ulogu u politici Europske zajednice. Sektor poljoprivrede zauzima dleko najveći dio zakonodavstva EZ i više od dvije trećine proračunskih izdataka. Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike (koji su postavljeni u članku 39 Ugovora), jesu: povećati proizvodnost, osigurati pošten životni standard za članove poljoprivredne zajednice, stabilizirati tržišta, osigurati dostupnost ponude i osigurati da ta ponuda bude dostupna potrošačima po razumnim cijenama. Ciljevima je, osim poljoprivrede, obuhvaćeno i ribarstvo.

Osnovno sredstvo u ostvarenju tih ciljeva bilo je fiksiranje subvencioniranih cijena za farmere koje su više od onih na svjetskom tržištu. One su održavane sustavom carina i uvoznih pristojbi i otkupom tržišnih viškova. Takva Zajednička poljoprivredna politika nije bila osobito uspješna, stvarajući nerazumne viškove ("brda jabuka" i "jezera vina").

⁵ CEN – European Committee for Standardization; CENELEC – European Committee for Electrotechnical Standardization (kratice nastale prema francuskim nazivima).

⁶ CE Marking, simbol . Slova "CE" su kratica od francuske fraze "Conformité Européene", koja doslovno znači "europska potvrda". Termin koji je isprva korišten bio je "EC Mark", a službeno je zamijenjen terminom "CE Marking" u Smjernici 96/68/EEC ([Directive 93/68/EEC](#)) iz 1993. godine. "CE Marking" se sada koristi u svim službenim dokumentima EU-a. "CE Mark" je također u upotrebi, ali NIJE SLUŽBENI termin.

ZPP je nakon 1992. godine reformirana, a najznačajnija promjena reforme iz 1992. godine bilo je 29%-tno smanjenje subvencioniranih cijena za žita, što je trebalo dovesti do smanjenja troškova ishrane stoke i, stoga, pada konačne cijene mesnih proizvoda.

Nadalje, ponuđena je puna nadoknada proizvođačima koji su obradivo zemljište ostavljali 'na ugaru' (izvan proizvodnje), što je imalo za cilj smanjiti proizvodnju u Zajednici. Na svjetskom tržištu, Zajednička poljoprivredna politika je izazvala žestoke razmirice, što se manifestiralo u kašnjenju pregovora u okviru Urugvajске runde.

1. Opći okvir – usluge od općeg interesa, programi akcija i strategije⁷

(i) Reforma Zajedničke poljoprivredne politike⁸

Od početka svoga djelovanja, ZPP se morala prilagođavati novonastalim situacijama tijekom godina: u svojim ranim fazama naglasak je bio na ostvarivanju ciljeva postavljenih u Članku 39 Ugovora – osiguravanju zadovoljavajućeg životnog standarda poljoprivrednoj zajednici i sigurnosti ponude po prihvatljivim cijenama, a nakon toga je morala kontrolirati neravnotežu u proizvedenim količinama. Konačno se orijentira na novi pristup temeljen na kombinaciji snižavanja institucionalnih cijena i davanja kompenzacijskih isplata. Cilj nove reforme ZPP-a je produpiti i proširiti reformu iz 1992. godine, zamjenom mjera cjenovne potpore izravnim plaćanjima, a cijeli taj proces prati konzistentna ruralna politika.

ZPP se našla pred novim izazovima – unutarnjim i vanjskim: predviđa se snažan rast svjetskog poljoprivrednog tržišta. Trenutna razina cijena u okviru ZPP-a je previsoka da bi EU mogla postići međunarodnu konkurentnost i ostvariti korist od ekspanzije svjetskog tržišta, uz rizik da će se ponovo pojaviti viškovi i stvoriti nedopustivi proračunski troškovi i izgubiti tržišni udio i unutar Zajednice i na svjetskom tržištu. Nadalje, poljoprivredna potpora je ponegdje neravnomjerno raspoređena između regija i proizvođača, što rezultira slabim prostornim planiranjem: u nekim regijama poljoprivredna proizvodnja opada, a u drugima je prekomjerno intenzivna, uzrokujući onečišćenje, životinjske bolesti i slabiju sigurnost hrane.

Ove, kao i brojne druge otežavajuće okolnosti, stavljaju pred ZPP nove odgovornosti. **Sporazum postignut na Vijeću Europe u Berlinu (u ožujku 1999. godine)** odgovara na ključne prijedloge Agende 2000, dajući konkretan oblik budućem europskom modelu poljoprivrede u budućem razdoblju. Berlinsko Vijeće Europe je ponovo potvrdilo da sadržaj reforme mora osigurati multifunkcionalnu, održivu i konkurentnu poljoprivredu diljem Europe, uključujući regije s posebnim teškoćama (slabijih proizvodnih mogućnosti). Takva poljoprivreda također mora biti u stanju održavati pejzaž i krajolik i davati ključni doprinos vitalnosti ruralnih zajednica, ali i odgovarati na potrošačke zahtjeve glede kvalitete i sigurnosti hrane, zaštite okoliša i održavanja standarda dobrobiti životinja.

Posebnim uredbama se regulira tržište i potpora osjetljivim sektorima govedine i teletine, mlijeka i mliječnih proizvoda, duhana, maslinovog ulja, vina i ratarskih kultura. Razrađuju se mjere ruralne politike i intenzivnije se uključuju ciljevi zaštite okoliša u zajedničku organizaciju tržišta.

⁷ Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s04018.htm>

⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/160002.htm>

(ii) Proračun Zajednice za poljoprivredu*Proračun i financiranje ZPP-a*

Međuinstitucionalni sporazum i financijski okvir (2007-13) regulira pitanja proračunske discipline i pouzdanog financijskog menadžmenta, a zaključen je između Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije, 17. svibnja 2006. godine. Sadrži financijski okvir za razdoblje 2007.-2013. godine i usmjeren je na primjenjivanje proračunske discipline. Njegova je namjera također poboljšati funkcioniranje godišnje proračunske procedure i suradnje između svih institucija uključenih u proračunska pitanja.

Priopćenje Komisije od 10. veljače 2004. godine "Izgradnja naše zajedničke budućnosti – izazovi politike i proračunska sredstva proširene Unije 2007-2013" [COM(2004) 101 final – Neobjavljen u Službenom glasniku] – dokument pokreće raspravu o ciljevima i proračunskim resursima EU za razdoblje 2007.-2013. godine. To je četvrta financijska projekcija, nakon 1. Delorove (1988.-1992), 2. Delorove (1993.-1999.) i Agende 2000 (2000.-2006.).

Priopćenje Komisije od 14. srpnja 2004. godine prema Vijeću i Europskom parlamentu "Financijska projekcija 2007-2013" [COM(2004) 487 – Neobjavljen u Službenom glasniku] – u dokumentu se predlaže paket detaljnih mjera i pridruženih zakonskih prijedloga oko kojih treba pregovarati s Vijećem i Europskim parlamentom. Komisija pozdravlja politički konsenzus u područjima poput zaposlenosti, održivog razvitka, sigurnosti i učinkovite uloge EU u svijetu, te poziva na financiranje akcija s namjerom ostvarivanja ovih ciljeva. Komisija analizira dodanu vrijednost ovih prijedloga, koja se očituje u korisnosti (ostvarivanju rezultata), učinkovitosti (nuđenju veće vrijednosti za novac) i sinergiji (EU akcije stimuliraju, nadopunjuju i pokreću mjere).

Proračunska disciplina: Uredba vijeća (EC) br. 2040/2000 od 26. rujna 2000. godine o proračunskoj disciplini [Službeni glasnik L 244 od 29.09.2000.] – ovom uredbom, Vijeće želi osigurati da se proračunska disciplina primjenjuje na sve izdatke Zajednice, uključujući izdatke reformirane ZPP, te pojednostaviti pravila proračunske discipline. Ova uredba zamjenjuje odluku o proračunskoj disciplini iz 1994. godine (Odluka 9477297EC). Smjernice za poljoprivredu, kojima se za svaku proračunsku godinu ustanovljuju maksimalni poljoprivredni izdaci, određuje Komisija svake godine kada predstavlja preliminarni nacrt proračuna. Smjernice se oslanjaju na porast BNP-a, deflatora BNP-a i prognoze određenih tipova poljoprivrednih izdataka.

Jedinstveni zakonski okvir za financiranje ZPP-a – Uredba Vijeća (EC) br. 1290/2005 od 21. lipnja 2005. godine o financiranju Zajedničke poljoprivredne politike – Komisija postavlja uvjete i specifična pravila za financiranje izdataka u okviru ZPP-a i kreira dva nova fonda: Europski poljoprivredni jamstveni fond (*EAGF – European Agricultural Guarantee Fund*) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvitak (*EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development*) – ova Uredba uspostavlja jedinstveni zakonski okvir za financiranje izdataka ZPP-a, stvarajući dva nova fonda. S obzirom da se nekima od mjera financiranih iz ovih fondova upravlja u suradnji s državama članicama, Uredba postavlja uvjete pod kojima Komisija može primijeniti svoju odgovornost u primjenjivanju općeg proračuna i pojašnjava područja u kojima države članice moraju obavezno surađivati. Uredba postavlja uvjete pod kojima država članica može akreditirati i povući svoju akreditaciju iz agencija za plaćanje i koordinacijskih tijela. Također omogućava stvaranje certifikacijskih tijela, javnih ili privatnih pravnih tijela istaknutih od strane zemalja članica, koja su odgovorna za certificiranje/potvrđivanje (a) sustave upravljanja, praćenja i kontrole primijenjene od akreditiranih agencija za plaćanje i (b) godišnje račune agencija. Od zemalja članica se traži da poduzmu sve nužne korake kako bi učinkovito zaštitile financijske interese Zajednice. Osim toga, Zajednica će financirati jedino one izdatke za koje račun ispostavi akreditirana agencija za plaćanje, a isplate će se u potpunosti isplatiti potražiteljima.

Financiranje ZPP-a – Uredba Vijeća (EC) br. 1258/1999 od 17. svibnja 1999. o financiranju Zajedničke poljoprivredne politike – cilj ove uredbe bio je prilagoditi i konsolidirati specifičnu uredbu iz 1970. godine o financiranju ZPP-a, sukladno reformama uvedenima u okviru Agende 2000. Uredbom je uređeno da, osim postojećeg decentraliziranog sustava financiranja, EAGGF-odjel jamstva financira mjere ruralnog razvitka. Sadržaj Uredbe razrađuje odgovornosti u okviru EAGGF, pri čemu se iz odjela jamstva (*Guarantee Section*) financiraju izdaci za tržišne redove, mjere ruralnog razvitka koje prate tržišnu potporu i ruralne mjere izvan regija Cilja 2 (slabije razvijena područja), određeni veterinarski izdaci i informacijske mjere vezane uz ZPP. Iz odjela vođenja (*Guidance Section*) se financiraju ostali izdaci za ruralni razvitak (koje nisu financirane iz sektora jamstva). Ova uredba je opozvana Uredbom iz 2005. godine (1290/2005).

Ruralni razvitak

Strateške smjernice Zajednice za ruralni razvitak – Odluka Vijeća od 20. veljače 2006. o strateškim smjernicama Zajednice za ruralni razvitak (programsko razdoblje 2007.-2013.) – ruralne regije zauimaju oko 92% ruralnog teritorija Europske unije, pri čemu 19% stanovništva živi u pretežito ruralnim regijama, a 37% u značajno ruralnim regijama. Te regije generiraju 45% dodane vrijednosti EU-a i osiguravaju 53% zaposlenosti. Iako se situacija razlikuje prema područjima, općenito je dohodak po stanovniku u tim regijama za oko jednu trećinu niži od europskog prosjeka, stopa aktivnosti ženskog stanovništva je niska, a sektor usluga je slabije razvijen. Ruralna područja su zato suočena sa posebnim izazovima glede rasta, zapošljavanja i održivosti u narednim godinama. Novo programsko razdoblje pruža mogućnost za preusmjeravanje težišta podrške prema novom fondu za ruralni razvitak u ostvarivanju tih ciljeva, u skladu s vodećim načelima održivog razvitka i obnovljenog programa lisabonskih akcija. Suočavanje s tim izazovima će zahtijevati mjere sektorske i teritorijalne pomoći.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvitak – Uredba Vijeća (EC) br. 1698/2005 od 20. rujna 2005. godine o podršci ruralnom razvitku iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvitak (EAFRD) – ovom uredbom se uvodi jedinstveni instrument za financiranje politike ruralnog razvitka: EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development), koji je utemeljen 1. siječnja 2007. godine. Korištenje jedinstvenog fonda će poboljšati konkurentnost poljoprivrede i šumarstva, okoliša i upravljanja ruralnim zemljištem, kao i kvalitetu života i diversifikaciju ruralnih aktivnosti. Iz EAFRD će se također financirati lokalne razvojne strategije i tehnička pomoć (projekti tipa 'Leader'). Tijekom razdoblja 2007.-2013., glavni fokus će biti na drugom stupu ZPP-a: ruralnom razvitku. Ruralni razvitak će se postaviti u jedinstveni financijski i programski okvir, s ciljem unapređenja koherencije (usklađenosti), transparentnosti (otvorenosti) i vidljivosti.

Podrška ruralnom razvitku – Uredba Vijeća (EC) br. 1257/1999, od 17. svibnja 1999. godine o podršci ruralnom razvitku iz Europskog poljoprivrednog fonda za vođenje i jamstvo (EAGGF), uz pripadajuće izmjene i dopune – budućnost poljoprivrede je usko vezana uz uravnotežen razvitak ruralnog krajobraza, koji zauzima oko 80% europske površine.⁹ Zajedno s mjerama tržišne potpore, europska politika ruralnog razvitka ima važnu ulogu u ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji. Ona se temelji na sljedećim načelima: prepoznavanju multifunkcionalne uloge poljoprivrede, unaprijeđenju konkurentnosti, uključivanju pitanja zaštite okoliša, diverzifikaciji ekonomskih aktivnosti i očuvanju ruralnog nasljeđa. Pridružene mjere reforme ZPP-a iz 1999. godine su: rano umirovljenje, zaštita okoliša i dobrobiti životinja, kakvoća hrane, područja slabijih proizvodnih mogućnosti i područja s okolišnim ograničenjima, sukladnost sa standardima, ulaganja u poljoprivredna gospodarstva, poticaji za uvođenje

⁹ Dokument je iz 1999. godine, pa se podaci odnose na EU-15, prije proširenja 2004. i 2007. godine. Danas, s 27 članica, europski ruralni teritorij zauzima više od 90% površine EU.

mladih poljoprivrednika u posao, strukovno obrazovanje, poboljšanje prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda, šumarstvo, te poticanje razvitka i strukturne prilagodbe ruralnih područja.

Zaposlenost u ruralnim područjima – Priopćenje Komisije od 21. prosinca 2006. godine pod naslovom "Zaposlenost u ruralnim područjima: popunjavanje praznina u poslovima" [COM(2006) 857/final – nije objavljeno u Službenom glasniku] – kao dio Europske strategije zapošljavanja (*EES – European employment strategy*), ustanovljene još 1997. godine, Komisija procjenjuje izgleda za zapošljavanje u ruralnim područjima, ispituje utjecaj ZPP-a i politike ruralnog razvitka na poslove i predlaže načine popunjavanja praznina. Nekoliko je izazova identificirano u planiranju buduće ruralne zaposlenosti: starenje poljoprivrednog stanovništva, sudjelovanje mladih ljudi i žena u ruralnoj ekonomiji, proširenje EU-a, proizvođačka potpora u okviru nove ZPP (revizija 2003. godine), temeljena na obnovljenoj politici ruralnog razvitka koja se usmjerava na poslove, rast i održivost.

Kakvoća hrane

Tradicijski ugled – Uredba Vijeća (EC) br. 509/2006 od 20. ožujka 2006. godine o poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima s oznakom tradicijskog ugleda – ova uredba ustanovljuje kriterije i procedure prema kojima poljoprivredni proizvodi namijenjeni ljudskoj prehrani i prehrambeni proizvodi mogu dobiti oznaku tradicijskog ugleda (*TSGs – traditional specialities guaranteed*). Poljoprivredni proizvod namijenjen ljudskoj potrošnji ili prehrambeni proizvod pripremljen od tradicijskih sastojaka ili proizveden prema tradicionalnim proizvodnim metodama može zaslužiti oznaku tradicijskog ugleda. Ova mogućnost ohrabruje diversifikaciju poljoprivredne proizvodnje i ima pozitivne posljedice u više područja. Uvođenje ove oznake može pozitivno djelovati na porast poljoprivrednih dohodaka i zadržavanje stanovništva u zabačenim krajevima i područjima slabijih proizvodnih mogućnosti. Također, podiže tržišnu vrijednost proizvoda, zbog jamstva da se ti proizvodi razlikuju od sličnih na tržištu. Nadalje, potrošači imaju bolje informacije koje im omogućavaju lakši izbor proizvoda pri kupnji.

Zaštita geografskog porijekla i oznake izvornosti – Uredba Vijeća (EC) br. 510/2006 od 20. ožujka 2006. godine o zaštiti geografskog porijekla i oznaka izvornosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda – ovom uredbom se postavljaju pravila za zaštitu izvornosti i geografskog porijekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (osim za proizvode vinarskog sektora, uz izuzetak vinskog octa). Ukoliko postoji veza između obilježja određenog proizvoda i njegovog geografskog porijekla, taj se proizvod može kvalificirati ili za zaštitu geografskog porijekla (*PGI – protected geographical indication*) ili za zaštitu izvornosti (*PDO – protected designation of origin*). Korištenje odgovarajući EU simbola na naljepnici/etiketi takvih proizvoda pruža potrošačima jasne i točne informacije o porijeklu. Uvođenje ova dva termina također pridonosi ruralnoj ekonomiji, s obzirom da unaprijeđuje poljoprivredni dohodak i zadržava stanovništvo u područjima s otežanim uvjetima gospodarenja.

Sheme izravne pomoći

Jedinstvena isplata po gospodarstvu – Uredba Vijeća (EC) br. 1782/2003 od 29. rujna 2003. godine o uspostavljanju zajedničkih pravila za sheme izravne pomoći u okviru ZPP-a i uspostavljanju određenih shema potpore poljoprivrednicima i uredba o izmjenama i dopunama (EEC) No 2019/93, (EC) No 1452/2001, (EC) No 1453/2001, (EC) 1454/2001, (EC) No 1868/94, (EC) No 1251/1999, (EC) No 1254/1999, (EC) No 1673/2000, (EEC) No 2358/71 and (EC) No 2529/2001 – Reforma ZPP iz 2003. godine uvodi novi sustav jedinstvenih poljoprivrednih isplata (dohodovna potpora) i ukida vezu između potpore i proizvodnje ('rasparivanje'). Većina tržišnih redova bit će podvrgnuta novom sustavu tijekom 2005. i 2006. godine (uz izuzetak novih država članica). Postojeće mjere izravne pomoći mogu se nastaviti primjenjivati do 2012. godine, uz poštivanje određenih uvjeta (tzv. *cross-compliance*), ali će se postupno smanjiti (modulacija). Za određene usjeve će se moći ostvariti dodatna potpora, kako bi se nadoknadili gubici dohotka koji će biti posljedica primjene modulacije i tranzicije na

jeinstvene isplate po gospodarstvu. Rasparivanje izravne pomoći proizvođačima (ukidanje veze između podrške i proizvodnje) i uvođenje sheme jedinstvenih plaćanja su dva stupa reforme ZPP iz 2003. godine. ZPP je bila utemeljena na nizu izravnih pomoći vezanih uz površinu, proizvodnju i broj grla domaćih životinja. Nakon uvođenja 'rasparivanja', pomoć isplaćena proizvođačima više neće ovisiti o tipu proizvodnje. Ovom uredbom (1782/2003) se ukida Uredba (EC) br. 1259/1999 o izravnim shemama potpore i Uredba (EC) br. 1251/1999 o sustavu potpore proizvođačima određenih ratarskih kultura.

Svi poljoprivrednici se mogu prijaviti za izravne isplate, koje su neovisne o njihovoj proizvodnji i koje su dodatak njihovom dohotku. Specifične sheme potpore su ipak uvedene za durum pšenicu, proteinske kulture, rižu, orašaste plodove, energetske kulture, krumpirov škrob, mliječne proizvode, sjeme, ratarske kulture, ovčje i kozje meso, govedinu i teletinu, leguminoze, duhan, hmelj, kao i za poljoprivrednike, odn. farmere koji nastavljaju s uzgojem maslina. Jedinstvene isplate su godišnja dohodovna plaćanja farmerima temeljena na njihovoj proizvodnji u referentnom razdoblju 2000.-02. god. (osim u novim državama članicama). Osnovni cilj ovih isplata je osigurati veću dohodovnu stabilnost proizvođačima, koji sada slobodno odlučuju što žele proizvoditi, kao odgovor na potražnju.

Rizik i krizni menadžment u poljoprivredi – Priopćenje Komisije Vijeću od 9. ožujka 2005. godine o upravljanju rizikom i kriznom menadžmentu u poljoprivredi [COM(2005) 74 final – nije objavljeno u Službenom glasniku] – Uvođenje sheme jedinstvene isplate omogućuje poljoprivrednicima da usklade svoje proizvodne odluke s ekonomskim i agronomskim kriterijima. Istodobno to znači da se od njih očekuje da preuzmu odgovornost za rizik i krize čije posljedice su se u prošlosti pokrivalo politikom zaštite tržišta i cijena. Stoga, kao dio nove reforme ZPP-a, poljoprivrednici trebaju nove instrumente upravljanja rizikom i krizama. Komisija je proučila ovaj problem i predlaže uvođenje mjera kojima bi se pomoglo poljoprivrednicima u ovom području. U ovom priopćenju, Komisija predlaže tri kategorije novih mjera: osiguranje u slučaju prirodnih nepogoda, podršku zajedničkim fondovima i pružanje osnovnog pokrića protiv dohodovnih kriza.

(iii) Natjecanje u poljoprivredi

U sektoru poljoprivrede i ribarstva postoje i dodatne mjere pomoći, koje se odnose na antimonopolno zakonodavstvo i zakonodavstvo koje regulira državnu pomoć. Najvažniji zakonski dokumenti su sljedeći:

Uredba Vijeća (EC) br. 1184/2006 od 24. srpnja 2006. godine o primjeni određenih pravila natjecanja u proizvodnji i trgovini određenim poljoprivrednim proizvodima – Jedno od pitanja o kojemu treba odlučiti unutar ZPP-a je koliko se pravila o natjecanju postavljena Ugovorom primjenjuju u proizvodnji i trgovini poljoprivrednim proizvodima. Ovom uredbom se ozakonjuju mjere koje su ranije prihvaćene po tom pitanju (postojeće uredbe još od 1962. godine reguliraju ova pitanja, oslanjajući se na članke 81 i 82 Ugovora). Postoje, međutim, tri izuzetka gdje se opća pravila ne primjenjuju: (a) sporazumi, odluke i prakse koje čine integralni dio nacionalne organizacije tržišta, (b) sporazumi, odluke i prakse koje su nužne kako bi se ostvarili ciljevi ZPP-a i (c) određeni sporazumi između poljoprivrednika i poljoprivrednih udruga koje pripadaju pojedinoj državi članici, pri čemu ti sporazumi ne uvode obavezu primjenjivanja identičnih cijena, ne isključuju konkurenciju ili ne ugrožavaju ciljeve ZPP-a. Nadalje, neki tržišni redovi, uključujući one za voće i povrće i za vino, sadrže specifične odredbe o unutargranskim organizacijama, koje nisu uključene u članku 81 o specifičnim uvjetima.

Smjernice Zajednice o državnoj pomoći u sektoru poljoprivrede i šumarstva za razdoblje 2007.-13. [Službeni glasnik C 319, 27.12.2006] – EK prihvaća nove smjernice i ustanovljuje niz pravila o prijavljenoj pomoći kao dodatak *Uredbi o izuzeću (EC) br. 1857/2006*. Ove smjernice zamjenjuju smjernice za prijašnje razdoblje (2000.-06.). Ovo se odnosi na državnu pomoć koja se odobrava proizvodnji, preradi i marketingu poljoprivrednih proizvoda. Države članice su, kao i ranije, obavezne obavijestiti Komisiju o odobroj državnoj pomoći, koja se kategorizira u sljedeće skupine: (a) mjere

ruralnog razvitka, (b) pomoć za upravljanje rizikom i krizama, (c) ostali tipovi pomoći i (d) pomoć šumarskom sektoru.

(iv) Informacije i statistika

Svrha informacijskih mjera vezanih uz ZPP je informirati poljoprivrednike i javnost o ZPP-u, a uloga statistike je pojednostavljenje i bolje upravljanje ZPP-om. Najvažniji dokumenti su sljedeći:

Uredba Vijeća (EC) br. 814/2000 o informacijskim mjerama vezanima uz ZPP [Službeni glasnik L 100 od 20.04.2000] – usmjerene su na istraživanje, primjenu i razvitak ZPP-a, promoviranje europskog modela poljoprivrede, informiranje farmera i ostalih dionika aktivnih u ruralnom području i podizanje društvene svijesti.

Uredba Vijeća (EC) br. 2826/2000 od 19. prosinca 2000. o akcijama informiranja i promocije poljoprivrednih proizvoda na unutarnjem tržištu – cilj je informacijama pomoći potrošačima u izboru.

Uredba Vijeća (EC) br. 2702/1999 od 14. prosinca 1999. o mjerama pružanja informacija i promociji poljoprivrednih proizvoda u trećim zemljama [Službeni glasnik L 327 od 21.12.1999] – svrha je promoviranje poljoprivrednih proizvoda EU u trećim zemljama, odnosno promicanje imidža proizvoda iz Zajednice na međunarodnom tržištu.

Priopćenje Zajednice od 19. listopada 2005. o pojednostavljenju i poboljšanju zakonodavstva za Zajedničku poljoprivrednu politiku [COM(2005) 509 final – nije objavljeno u Službenom glasniku] – cilj je poboljšanje strukture i predstavljanja poljoprivrednog zakonodavstva. Pojednostavljenje će imati dva oblika: (a) tehničko pojednostavljenje (revizija zakonodavnog okvira, administrativnih procedura i upravljačkih mehanizama) i (b) političko pojednostavljenje (manje složeni i unaprijeđeni instrumenti politike poljoprivredne potpore i ruralnog razvitka).

Uredba br. 79/65/EEC Vijeća, od 15. lipnja 1965. godine o uspostavljanju mreže prikupljanja računovodstvenih podataka o dohotku i poslovanju poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj ekonomskoj zajednici (FADN – Farm Accountancy Dana Network) – sustav uspostavljen 1965. godine kako bi Komisiji osigurao informacije potrebne za praćenje poljoprivrednog poslovanja u EU.

2.. Regionalna dimenzija¹⁰

S obzirom na prostornu ulogu poljoprivrede, kao i na kontinuirani proces proširenja Unije, posebno poglavlje zakonodavstva EU posvećeno je regionalnoj dimenziji. Dokumenti su kategorizirani u nekoliko skupina i pokrivaju sljedeća područja:

(i) Strukturne mjere

Službenim dokumentima se uređuje prostorni razvitak (Europski plan prostornog razvitka, odn. ESDP – European Spatial Development Perspective), daju opće odredbe za korištenje strukturnih fondova (*Uredba Vijeća (EC) 1260/1999, od 21. lipnja 1999. godine*), ali i smjernice za programsko razdoblje 2000.-2006. godine (Priopćenje Komisije). Dva dokumenta razrađuju specifičnosti područja obuhvaćenih Ciljem 1 (pomoć slabije razvijenim regijama) i Ciljem 2 (potpora regijama koje su u obnovi). Poseban dokument LEADER+ opisuje uvođenje inovativnih strategija za održivi razvoj.

¹⁰ Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s04014.htm>

(ii) Otočne regije

Dvema važnim uredbama uvode se specifične mjere za manje Egejsko otočje i to za određene poljoprivredne proizvode (*Uredba Vijeća (EEC) br. 2019/93, od 19. srpnja 1993. godine*), a kasnije se utemeljuju i specifične mjere za poljoprivredu u marginalnim regijama Unije (*Uredba Vijeća (EC) br. 247/2006 od 30. siječnja 2006.*).

(iii) Proširenje Unije

Za Hrvatsku osobito važno poglavlje, obzirom na trenutni status države kandidatkinje za članstvo u EU. Ovo poglavlje daje zakonsku podlogu ključnih financijskih i pregovaračkih dokumenata u procesu pridruživanja Uniji. Najzanimljiviji su sljedeći:

Uredba Vijeća (EC) br. 1085/2006, od 17. srpnja 2006. godine o utemeljenju Instrumenta predpristupne pomoći IPA (IPA – Instrument for Pre- Accession Assistance) – ovaj instrument nudi racionaliziranu pomoć zemljama koje teže pridruživanju Europskoj uniji za razdoblje 2007.-2013. godine, na temelju lekcija naučenih iz prijašnje vanjske pomoći i pretpristupnih instrumenata. Cilj IPE je pojačati učinkovitost i povezanost pomoći pomoću sredstava iz jedinstvenog okvira. Ovaj okvir ujedinjuje prijašnju pretpristupnu i stabilizacijsku pomoć zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, uvažavajući njihova specifična obilježja i procese.

Uredba Vijeća (EC) br. 1268/99 od 21. lipnja 1999 o podršci Zajednice za pretpristupne mjere poljoprivredi i ruralnom razvitku u zemljama kandidatkinjama Srednje i istočne Europe u pretpristupnom razdoblju (SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) – cilj ovog programa je rješavanje problema dugotrajne prilagodbe poljoprivrednog sektora i ruralnih područja u prihvaćanju pravne stečevine Zajednice u domeni ZPP-a i pridruženih politika.

U procesu proširenja Unije, posebno je poglavlje posvećeno *pridruživanju Hrvatske*. Dokumenti koji obuhvaćaju ovo poglavlje jesu:

- ***Mišljenje Komisije [COM(2004) 257 final – nije objavljeno u Službenom glasniku]***
- ***Izveštaj Komisije [COM(2005) 561 final – SEC (2005) 1424 – nije objavljen u Službenom glasniku]***
- ***Izveštaj Komisije [COM(2006) 649 final – SEC(2006) 1390 – nije objavljen u Službenom glasniku]***

3. Tržište poljoprivrednih proizvoda¹¹

(i) Uvod – općenito o tržišnim redovima i sektorskom pristupu

Tržišne organizacija, odnosno tržišni redovi sastoje se od pravila postavljenih odlukama Zajednice da se uredi proizvodnja i trgovina poljoprivrednim proizvodima u svim članicama Europske unije. Od samog uvođenja ZPP-a, ova pravila su postupno zamijenila nacionalne tržišne redove u onim sektorima gdje je to bilo nužno.

Od tržišnih redova se primarno očekuje da ostvare ciljeve ZPP-a, posebno stabilizaciju tržišta, zadovoljavajući životni standard poljoprivrednika i povećanu produktivnost u poljoprivredi. Oni pokrivaju oko 90% finalne poljoprivredne proizvodnje u Zajednici. Sljedeći proizvodi su podvrgnuti tržišnim redovima: žitarice, svinjsko meso, jaja i peradsko meso, voće i povrće, banane, vino, mliječni proizvodi, govedina i teletina, riža, maslinovo ulje i jestiva ulja, šećer, cvijeće, suha krma, preradevine od voća i povrća, duhan, lan i konoplja, hmelj, sjeme, ovčje i kozje meso i ostali svi ostali poljoprivredni proizvodi za koje nema specifičnih tržišnih redova.

Zbog posebnog smještaja dijelova Unije, postoje posebni dogovori za proizvode iz udaljenih/marginalnih regija (Madeira, Azori, Kanarsko otočje i Francuski prekomorski departmani) i Egejsko otočje. Posebna pozornost je posvećena njihovim pojedinačnim slučajevima nakon reforme ZPP-a iz 2003. godine.

Ne postoje tržišni redovi za alkohol i krumpir. Utemeljenje i primjena tržišnih redova je odgovornost Vijeća ministara i Europske komisije. Premda njihovim djelovanjem upravljaju brojni zajednički mehanizmi, oni se razlikuju ovisno o specifičnosti pojedinog proizvoda. Vijeće, prema načelu kvalificirane većine, odgovara na prijedlog Komisije i, nakon konzultacija Europskog parlamenta, ustanovljuje tržišne redove (članak 34 Ugovora o osnivanju Europske zajednice). Ono također odlučuje o primjeni pravila za različite tržišne redove.

Poglavlje "Tržište poljoprivrednih proizvoda" obuhvaća još jednom pojašnjenje shema izravne pomoći (jedinstvene isplate po gospodarstvu – objašnjeno u poglavlju "Opći okvir"), potom sektorski pristup tržištu hmelja i pamuka (što je bilo potrebno urediti nakon pristupanja novih deset zemalja članica Uniji godine 2004.), te tržišne redove za sve proizvode koji su njima obuhvaćeni. Izdvajamo zakonodavstvo koje regulira tržišne redove za najzanimljivije proizvode.

(ii) Zajednička organizacija poljoprivrednog tržišta – tržišni redovi

Žitarice – Uredba Vijeća (EC) br. 1784/2003 od 29. rujna 2003. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta žitarica [Službeni glasnik L 270 od 21.10.2003.] – Uredbom se reformira zajednička organizacija tržišta za žitarice. Njome se omogućuje da se cijene stabiliziraju uvođenjem shema za pomoć i utemeljenjem detaljnih pravila koja se odnose na trgovinu sa zemljama koje nisu članice EU. (Prijašnja uredba je bila iz 1992. godine, br. 1766/92). Tržišni red za žitarice uređuje sljedeća pitanja: različitu kvalitetu kukuruza (uključujući slatki i sjemenski kukuruz), merkantilnu i durum, pir, raž, ječam i zob, sirak, heljdu, pšenično i raženo brašno, pšeničnu krupicu i sačmu, slad. Tržišna/marketinška godina za ove proizvode teče od 1. srpnja do 30. lipnja iduće godine.

Voće i povrće – Uredba Vijeća (EC) br. 2200/96 od 28. listopada 1996. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta voća i povrća [uz amandmane] – ideja koja stoji u osnovi organizacije tržišta za voće i povrće je stabilizirati cijene u sektoru, jamčiti zadovoljavajući životni standard farmerima i dati im poticaj da poboljšaju kakvoću svojih proizvoda i marketinških metoda. Dogovori u ovom sektoru su radikalno reformirani 2001. godine, tako što je dvostruko plafoniranje, koje se ranije primjenjivalo kod pomoći Zajednice koja je odobravalala operacijske fondove za organizacije poljoprivrednih proizvođača, sada zamijenjeno jedinstvenim plafoniranjem. Tržišni redovi za voće i povrće uključuju: stupnjevanje, odn.

¹¹ Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s04004.htm>

klasiranje proizvoda, organiziranje proizvođačkih organizacija, uspostavljanje unutrašnjih trgovinskih organizacija i zaključivanje unutrašnjih trgovinskih sporazuma, primjenu intervencijskog sustava, fiksiranje detaljnih pravila za trgovinu sa zemljama ne-članicama, uvođenje kontrole. Proizvodi obuhvaćeni ovom uredbom su: svježe foće i povrće i neki tipovi suhog voća. Izuzeci, odn. proizvodi koji nisu pokriveni ovim režimom jesu: krumpir, grožđe, banane, slatki kukuruz, grašak, grah za krmu i masline. Marketinšku godinu određuje Komisija temeljem mišljenja Upravljačkog odbora za svježe voće i povrće.

Mliječni proizvodi i dodatna pristojba (mliječne kvote) – Uredba Vijeća (EC) br. 1255/1999 od 17. svibnja 1999 o zajedničkoj organizaciji tržišta mlijeka i mliječnih proizvoda [uz amandmane] – tržni red za mlijeko i mliječne proizvode omogućuje stabiliziranje cijena i jamči farmerima zadovoljavajući životni standard kroz primjenu sustava intervencija, marketinga i trgovine s trećim zemljama. Proizvodi pokriveni Uredbom jesu: koncentrirano mlijeko i vrhnje, mlaćenica, jogurt, laktoza, maslac, mlijeko u prahu, sir i ostali proizvodi pripremljeni od mlijeka. Marketinška godina je od 1. srpnja do 30. lipnja. **Uredba Vijeća (EC) br. 1788/2003 od 29. rujna 2003. godine o uspostavljanju pristojbe u sektoru proizvodnje mlijeka i mliječnih proizvoda** [uz amandmane] – dodatna shema uvedena 1984. godine kreirana je da se ublaži neravnoteža između ponude i potražnje za mlijekom i mliječnim proizvodima i posljedice vidljive u strukturnim viškovima. Zemlje članice plaćaju pristojbu fondu EAGGF, odjelu jamstva, u slučaju kada prekorače svoju referentnu nacionalnu količinu, odnosno kvotu.

Šećer – Uredba Vijeća (EC) br. 318/2006 od 20. veljače 2006. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta u sektoru šećera – ovom uredbom se poboljšava konkurentnosti sektora, osiguravanjem dugoročne održivosti. Istodobno se učvršćuje uloga EU u nastupajućim krugovima pregovora u okviru Svjetske trgovinske organizacije. Uredbom je uvedena značajna reforma organizacije tržišta šećera, što je prije regulirala Uredba (EC) br. 1260/2001. Tržni red za šećer se primjenjuje na: šećernu repu, šećernu trsku, šećer od trske, repe i ostalih izvora, sirup, uključujući šećerni sirup, javorov sirup, inulinski sirup i izoglukozu.

Govedina i teletina – Uredba Vijeća (EC) br. 1254/1999 od 17. svibnja 1999. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta govedinom i teletinom [uz amandmane] – tržni red za govedinu i teletinu omogućava uzgajivačima goveda odobravanje pomoći u obliku izravnih plaćanja. Kriza uzrokovana "kravljim ludilom" uzrokovala je određene prilagodbe usmjerene na poticanje proizvođača govedine i teletine da smanje svoju proizvodnju. Konačno, glavna poljoprivredna reforma iz 2003. godine, koja uključuje preusmjeravanje na jedinstvene isplate, kompletno je promijenila ovaj tržni red lišavanjem različitih tipova pomoći i uspostavljanjem jedinstvene dohodovne pomoći po gospodarstvu (na snazi od 1. siječnja 2005. godine, uz nekoliko pojedinačnih primjena u 2003. i 2004. godini). Proizvodi pokriveni ovom uredbom su: živa goveda i meso, iznutrice, mesno brašno i goveđi loj. Mjere Zajednice za poticanje akcija putem trgovinskih i inuartergovinskih organizacija mogu se poduzeti za unaprijeđenje uzgoja stoke, organizacije proizvodnje, prerade i marketinga, kvalitete, predviđanje/planiranje, te registriranje trendova tržišnih cijena.

Vino – Uredba vijeća (EC) br. 1493/1999 od 17. svibnja 1999. godine o zajedničkoj organizaciji tržišta vinom [uz amandmane] – tržni red za vino će se temeljito reformirati u budućnosti. Trenutno se traži da se ostvari bolja ravnoteža između ponude i potražnje unutar EU-a i učini EU vinsku industriju konkurentniju kroz duže razdoblje, omogućujući proizvođačima da iskoriste prednosti proširenja tržišta. Uredba također ima za cilj ukidanje korištenja intervencije kao umjetnog izlaza/tržišta za viškove proizvodnje, održavajući sve tradicionalne trgovine za alkohol za piće i proizvode na bazi vina, uvažavajući regionalne razlike i prepoznajući ulogu proizvođača i međugrantskih organizacija. Konačni cilj je znatno pojednostaviti zakonodavstvo u ovom području, kao dio općeg nastojanja da se ZPP učini preglednijom. Tržni red za vino regulira: svježe grožđe osim stolnog grožđa, sok od grožđa i mošt, vino od svježeg grožđa, uključujući pjenušce, vinske likere i polupjenušce, vinski ocat, vina od komine (*piquette*), vinsku drozgu (talog), kominu grožđa. Zakonodavstvo kojim se regulira tržište grožđa uređuje i pitanja proizvođačkih organizacija, procesa i praksi proizvodnje vina (opis, porijeklo, zaštitu).

Priopćenje Komisije prema Vijeću i Europskom parlamentu od 22. lipnja 2006. godine: "Ususret održivom europskom vinskom sektoru" [COM(2006) 319/ final – nije objavljen u Službenom glasniku] – detaljna analiza tržišnog reda za vino će pripremiti temelje za dalekosežnu reformu u sektoru. Ovo Priopćenje na temelju sadašnje situacije postavlja ciljeve za nadolazeću reformu. S ovim Priopćenjem, Komisija započinje raspravu o budućem tržišnom redu za vino, debatu koja svoj vrhunac doživljava u zakonskom prijedlogu o tržišnom redu za vino koje je Komisija predstavila u srpnju 2007. godine – **Prijedlog Uredbe vijeća o tržišnom redu za vino i pripadajući amandmani [COM(2007) 372 final** – nije objavljen u Službenom glasniku]. Pravila se odnose na ograničavanje prava na sadnju i uzgoj loze, programe restrukturiranja (ograničavanje proizvodnog potencijala), te mjere koje se odnose na konkurentnost – destilacija u slučaju kriza, odnosno viškova, pomoć za privatno skladištenje, strogo pridržavanje pravila u proizvodnji vina itd.

(iii) Proizvodi koji nisu uključeni u zajedničku organizaciju poljoprivrednog tržišta

Zajedno s različitim oblicima zaštite koji se osiguravaju putem tržišnih redova, postoje brojni poljoprivredni proizvodi koji ne uživaju korist od tih mehanizama, ali mogu profitirati od carinske zaštite, proizvođačke pomoći ili proširenih pravila vezanih uz tržišne redove. Na primjer, posebna pomoć se odobrava za proizvodnju dudovog svilca, leguminoza (slanutka, leće i grahorice) i pamuka. Proteinske kulture primaju potporu u okviru dogovora o ratarskim kulturama. Albumini (ovoalbumin i laktalbumin) su pokriveni dogovorima o izvozu u treće zemlje. Pravila tržišnih redova za žitarice i mliječne proizvode su proširena za određene tipove kemijski čiste izoglukoze. Proizvodi koji nisu navedeni u Aneksu I Ugovora, ali koji su u skladu s pravilima ZPP-a, također imaju koristi od specifičnih uvoznih i izvoznih dogovora.

4. Sigurnost hrane¹²

Dio zakonodavstva iz područja sigurnosti hrane je usmjeren na zaštitu potrošača, putem brojnih pravila koja uređuju standarde uzgoja bilja i životinja, brigu o njihovom zdravlju, kao i o zaštiti okoliša. Zakonska dokumentacija podijeljena je u više poglavlja:

- ▶ Opće i institucijske odredbe – obuhvaćaju temeljna načela koja mora sadržavati zakon o hrani, osnovna načela organske/ekološke proizvodnje, kriterije zaštite porijekla i tradicijskog ugleda i eko-oznake; zakonodavstva iz domene institucionalnog uređenja odnosi se na tijela uprave iz domene sigurnosti hrane (EFSA – *European Food Safety Authority*), veterinarske i fitosanitarne inspekcije;
- ▶ Označavanje i pakiranje proizvoda – uredbama se razrađuju standardi pakiranja prehrambenih i neprehrambenih proizvoda, smrznute hrane, GMO hrane itd.;
- ▶ Veterinarska kontrola, pravila o zdravlju životinja, higijena hrane – standardi higijene, unutarnje trgovine u Zajednici, proizvodnje i plasiranja na tržište;
- ▶ Hranidba životinja – zakonodavstvo o pitanjima službene kontrole, aditivima u prehrani životinja, genetski modificiranoj krmu, životinjskom otpadu, patogenim elementima i sl.;
- ▶ Dobrobit životinja – zakonska podlog koja utemeljuje standarde uzgoja životinja, transporta i klanja;
- ▶ Zdravlje životinja – propisi koji reguliraju slučajeve životinjskih bolesti (BSE, slinavka i šap, svinjska kuga, ptičja gripa i sl.);

¹² Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s80000.htm>

- ▶ Kontrola biljnog zdravlja – propisi u domeni fitofarmacijskih proizvoda, rezidua pesticida i štetnih organizama;
- ▶ Čimbenici onečišćenja i zaštite okoliša – propisi koji reguliraju uporabu kemijskih proizvoda (mineralnih gnojiva, pesticida), sastojaka s hormonalnim učincima, kontakt s prehrambenim proizvodima, te pravila označavanja proizvoda;
- ▶ Međunarodna dimenzija i proširenje – propisi iz domene međunarodne suradnje i proširenja, Codex Alimentarius, Sporazum sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom i sl.;
- ▶ Specifične teme: GMO, BSE, Slinavka i šap.

5. Okoliš i ekološka poljoprivreda¹³

Područje zakonodavstva koje se temelji na načelima sadržanima u Šestom akcijskom programu za zaštitu okoliša i regulira sljedeća područja:

- ▶ Opći okvir – Šesti akcijski program za zaštitu okoliša, održivi razvitak: Strategija za održivi razvitak, pristupi održivoj poljoprivredi, genetski resursi u poljoprivredi; propisi iz područja šumarstva, EU strategija za biogoriva;
- ▶ Zaštita okoliša – paket propisa koji reguliraju pitanja onečišćenja atmosfere (emisija plinova iz poljoprivrede i šumarstva), vodnoga gospodarstva, upravljanje otpadom, sheme za kemijske proizvode i mineralna gnojiva;
- ▶ Ekološka poljoprivreda – cilj propisa je zaštita biološke raznolikosti (Akcijski plan biološke raznolikosti 2006-2010, Akcijski plan za biološku raznolikost za poljoprivredu itd.), te ekološke poljoprivrede (Zakonski okvir 1991-2009, Akcijski plan za ekološku hranu i poljoprivredu).

Poljoprivredno zakonodavstvo na snazi – sadrži popis zakona, uredbi i propisa po sljedećim poglavljima:

03.05 *Općenito*

03.07 *Statistika*

03.10 *Temeljne odredbe*

03.20 *Europski fond EAGGF*

03.30 *Poljoprivredna struktura*

03.40 *Monetarne mjere*

03.50 *Prilagodba zakona i zdravstvenih mjera*

03.50.10 *Hrana za životinje*

03.50.20 *Biljno zdravlje*

03.50.30 *Zdravlje životinja i zootehnika*

03.50.40 *Sjeme i sadnice*

03.6. *Proizvodi podvrgnuti tržišnim redovima*

03.60.50 *Sporazumi koji obuhvaćaju više od jedne organizacije tržišta*

03.60.51 *Žitarice*

03.60.52 *Svinjsko meso*

03.60.53 *Jaja i perad*

03.60.54 *Svježe voće i povrće*

03.60.55 *Vino*

03.60.56 *Mliječni proizvodi*

03.60.57 *Govedina i teletina*

03.60.58 *Riža*

¹³ Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s04006.htm>

- 03.60.59 *Ulja i masti*
- 03.60.60 *Šećer*
- 03.60.61 *Cvijeće i žive biljke*
- 03.60.62 *Suha krma*
- 03.60.63 *Prerađevine od voća i povrća*
- 03.60.64 *Sirovi duhan*
- 03.60.65 *Lan i konoplja*
- 03.60.66 *Hmelj*
- 03.60.67 *Sjeme*
- 03.60.68 *Ovčje i kozje meso*
- 03.60.69 *Ostali poljoprivredni proizvodi*
- 03.70. *Proizvodi koji nisu podvrgnuti tržišnim redovima.*
- 03.80. *Sporazumi sa zemljama nečlanicama*

Poljoprivredna revolucija: Uredba (Regulation) 1234/2007

Najnovija uredba iz 2007. godine – [Council Regulation \(EC\) n° 1234/2007](#) – od 22. listopada 2007. godine, kojom se ustanovljuje zajednička organizacija poljoprivrednih tržišta i specifične nabave određenih poljoprivrednih proizvoda (Jedinstvena uredba o zajedničkoj organizaciji tržišta) – objavljena je nedavno i izaziva tihu revoluciju u poljoprivrednom sektoru, zbog ozbiljnih promjena u zakonskom okruženju.

Uredba 1234/2007 zamjenjuje 21 pojedinačnu uredbu, uspostavljajući zajedničke organizacije za tržište različitih poljoprivrednih tržišta. Njome se uspostavlja zajednički sustav za sve uključene proizvode: živa stabla, ukrasno cvijeće, svinjsko meso, jaja, meso peradi, sirovi duhan, banane, voće i povrće, prerađevine od voća i povrća, govedina i teletina, mlijeko, vino, lan i konoplja, ovčje i kozje meso, žitarice, riža, suha krma, maslinovo ulje, sjeme, hmelj i šećer. Sve do trenutka uvođenja ove uredbe, svaki proizvod je imao svoju vlastitu uredbu kojom su se ustanovljala pravila zajedničkog organiziranja tržišta (tržni red). Posljedica je bila znatan stupanj preklapanja među njima, a ponekad su usvojeni različiti mehanizmi za rješavanje sličnih ili čak istih problema.

Naravno, i dalje ostaju na snazi različita pravila koja uzimaju u obzir specifičnosti svakog proizvoda. Međutim, od jedinstvene uredbe se očekuje da znatno pojednostavi regulatorni okvir. Primjena Uredbe 1234/2007 počinje 1. siječnja 2008. godine.

II dio

Zakonska podloga u međunarodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima

Uvod

Trgovina poljoprivrednim proizvodima iznosi manje od 10% vrijednosti svjetskog robnog izvoza, ali izaziva veliku pažnju u međunarodnim trgovinskim raspravama. U političkim krugovima je doživljavaju kao 'zagonetan, često neobjašnjiv, uvijek razdražujući' i najporemećeniji segment globalne ekonomije (riječi bivšeg ministra poljoprivrede SAD-a). Neslaganja oko pitanja poljoprivredne trgovine očituju se u neuspjesima međunarodnih pregovora (poput pregovora u okviru Svjetske trgovinske organizacije u Cancúnu, Mexico) ili u nezadovoljavajućim sporazumima (poput onih dogovorenih u okviru Slobodnog trgovinskog područja, odn. *FTA – Free Trade Area*, u Miamiu, Florida).

Istraživanje zakonske podloge u domeni međunarodne poljoprivredne trgovine može se činiti obeshrabrujuće kao i samo područje istraživanja. Teme koje uključuju aspekte međunarodnog zakonodavstva, kao i nacionalna zakonodavstva pojedinih zemalja uključuju:

- međudržavne i nevladine organizacije,
- trgovinske ugovore i sporazume,
- odluke o sporovima,
- carine i carinske tarife,
- domaće trgovinske zakone i politike,
- statistiku.

Međunarodne organizacije i sporazumi¹⁴

Svjetska trgovinska organizacija (WTO – World Trade Organization)

Zemlje koje su željele ponovo uspostaviti trgovinske odnose nakon Drugog svjetskog rata, dogovorile su *Opći sporazum o Carinama i trgovini*¹⁵ utemeljen 1947. u Ženevi. Do stvaranja GATT-a došlo je zbog neuspješnog pokušaja stvaranja Međunarodne trgovinske organizacije na konferenciji u Bretton Woodsu. Od inicijalno 50 država, čija je namjera bila utemeljiti Međunarodnu trgovinsku organizaciju, GATT-u pristupile 23 zemlje: Australija, Belgija, Brazil, Burma, Kanada, Šri Lanka, Čile, Kina, Kuba, tadašnja Čehoslovačka, Francuska, Indija, Libanon, Luksemburg, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Pakistan, Zimbabve, Sirija, Južna Afrika, Velika Britanija i SAD.

Cilj i svrha GATT-a bilo je pokretanje postupne trgovinske liberalizacije i uklanjanje protekcionističkih mjera u trgovini robom koje su se primjenjivale još od 30-ih godina 20. stoljeća. Originalni GATT

¹⁴ U izradi ovog poglavlja korišteni su materijali seminarskih radova studenata V. sem. ak. god. 2007./2008., preddiplomskog studija Agrarna ekonomika: Marine Tomić, Ide Rupčić, Magdalene Zrakić (WTO i Sporazum o poljoprivredi), Nikole Tomljenovića (FAO), studentica preddiplomskog studija Hortikultura, Katarine Beljo i Ivane Lalić (Svjetska banka i OECD), te studentica preddiplomskog studija Mediteranska poljoprivreda, Karnele Crnica i Vedrane Franić (CEFTA).

¹⁵ Eng. **GATT** – General Agreement on Tariff and Trade.

sporazum tehnički se primjenjivao u poljoprivrednoj trgovini, ali je sadržavao brojne nedostatke i nedorečenosti, koje su sporazumne stranke mogle zlorabiti.

Tijekom 47 godina i 4 runde pregovora razvijao se multilateralni trgovinski sustav koji je konačno 1995. godine prerastao u WTO. Četiri runde pregovora (Dillon, Kennedy, Tokyo i Urugvajski runda) pridonijele su postupnoj liberalizaciji trgovine. U Dillon rundi (1960.-1961.) sudjelovale su 23 države, a rezultirala je usvajanjem 45.000 tarifnih koncesija, ili sniženja carina, pokrivši tako jednu petinu ukupne svjetske razmjene. Kennedy runda (1964.-1967.) nastavlja sa smanjivanjem carinskih prepreka, a u GATT je ugrađen i *Sporazum o anti-damping mjerama*.¹⁶ Tokyo runda (1973.-1979.) nastavlja daljnju liberalizaciju trgovine, te u njoj sudjeluju 103 države. Ona predstavlja ozbiljniji pokušaj reforme trgovinskog sustava i uklanjanje nekarinskih prepreka. Runda je rezultirala smanjenjem carina za trećinu. Rezultat runde je i serija sporazuma o uklanjanju nekarinskih prepreka u nekim novim područjima, kojima su pristupile uglavnom industrijalizirane države članice GATT-a. Urugvajski runda (1986.-1994.) dopunila je višelateralne i neke pretvorila u multilateralne, odnosno obvezujuće, te su sporazumi u svega četiri područja, državnih nabavki, trgovini goveđim mesom, civilnim zrakoplovima te mljekarstvu, zadržali oblik dobrovoljnih višelateralnih trgovinskih sporazuma.

Svjetska trgovinska organizacija (WTO) nastala je kao rezultat četiri spomenuta kruga pregovora u okviru GATT-a. Formalno utemeljenje WTO-a proizlazi iz Urugvajskog kruga koji je uspješno okončan Ministarskom konferencijom u Marakešu, Maroko, u travnju 1994. godine. Deklaracijom iz Marakeša od **15. travnja 1994. godine utemeljena je WTO** kao međunarodna organizacija koja je u svoju strukturu ugradila dotadašnji Opći sporazum o carinama i trgovini, ali je svoju nadležnost proširila na dva druga nova područja – trgovinu uslugama i intelektualno vlasništvo. Sjedište WTO-a je u Ženevi, u Švicarskoj, a službeno je otpočela s radom 1. siječnja 1995. godine.

Temeljni cilj Svjetske trgovinske organizacije jest postizanje održivog rasta i razvitka gospodarstava, opće dobrobiti, liberalnog trgovinskog okruženja, te doprinos postizanju bolje suradnje u vođenju svjetske ekonomske politike. Djelovanje WTO-a usredotočeno je na stvaranje: otvorenog i ravnopravnog sustava trgovinskih pravila, progresivne liberalizacije i eliminacije carinskih i nekarinskih prepreka trgovini robama i uslugama, uklanjanje svih oblika protekcionističkih mjera i diskriminacije u međunarodnim trgovinskim odnosima, integraciju nerazvijenih zemalja i zemalja u razvoju, te tranzicijskih zemalja u multilateralni sustav i postizanje maksimalno mogućeg stupnja transparentnosti trgovinskog multilateralnog sustava.

WTO navodi 10 dobrih strana/ beneficija slobodne trgovine:

- pomaže širenju mira,
- razlike u mišljenju su dobrodošle, one unapređuju,
- pravila olakšavaju svima život,
- slobodnija trgovina snižava opće troškove života,
- slobodna trgovina pruža više mogućnosti i proizvode različite kvalitete,
- dovodi do povećanja prihoda,
- razmjena stimulira ekonomski rast,
- osnovna načela čine život efikasnijim,
- vlade se štite od lobiranja,
- sustav hrabri dobre vlade.

¹⁶ **Damping** (engl. *dumping*, njem. *Schleuderausfuhr, Dumping*) je prodaja proizvoda u inozemstvu po cijeni nižoj od važeće u zemlji proizvođača, odnosno prodaja po cijeni ispod troškova proizvodnje. Strogo kao poslovna strategija, to je način utvrđivanja spomenutih cijena radi postizanja određenih ciljeva – osvajanja tržišta nekog proizvoda, tržišta neke zemlje, istiskivanja, odnosno uništavanja konkurencije u zemlji u kojoj se prakticira dumping. **Anti-damping** jest borba protiv dumpinga, odn. suprotno od dumpinga.

Članice su države ili carinski teritoriji, a prema stanju zabilježenom 27. srpnja 2007. godine WTO obuhvaća 151 članicu. Hrvatska je postala članicom 30. studenog 2000. godine, nakon sedmogodišnjeg postupka pripreme za ulazak. Preuzete obveze svrstavaju Hrvatsku među članice s najliberalnijim trgovinskim sustavima unutar Svjetske trgovinske organizacije.

Glavna tijela WTO-a su:

- Glavno vijeće (*General Council*) – tijelo koje odlučuje o tekućim pitanjima WTO u razdoblju između Ministarskih konferencija. Zasjeda u obliku tijela Glavnog vijeća kao Tijela za rješavanje sporova i Tijela za pregled trgovinskih politika. Sastavljeno je od predstavnika država članica i odgovorno je i nastupa u ime Ministarske konferencije.
- Tijelo za rješavanje sporova (*Dispute Settlement Body*) zasjeda na razini Glavnog vijeća i sadrži dva pomoćna tijela: Skupina stručnjaka za rješavanje sporova (*Dispute Settlement Panels of experts*) i Žalbeno tijelo (*Appellate Body*). Vijeća su tijela treće razine organizacijske strukture WTO, odgovorna su Glavnom vijeću, sastoje se od predstavnika svih članica, nadležna su za pitanja iz pripadajućih im sporazuma.
- Vijeća – tijela treće razine organizacijske strukture WTO, odgovorna su Glavnom vijeću, sastoje se od predstavnika svih članica, nadležna su za pitanja iz pripadajućih im sporazuma, sadrže pomoćna tijela, odbore i radne skupine, koja su tijela četvrte razine, također sastavljena od predstavnika svih članica. Postoje tri vijeća: (1) Vijeće za trgovinu robama (*Goods Council*) sadrži 11 odbora koji pokrivaju specifična područja sporazuma, odnosno Odbore za poljoprivredu, pristup tržištima, primjenu sanitarnih i fitosanitarnih mjera, tekstil i odjeću, tehničke prepreke trgovini, subvencije i kompenzacijske mjere, investicijske mjere vezane uz trgovinu, zaštitne mjere, anti-dumping mjere, postupke dopuštanja uvoza, pravila o porijeklu, inspekciju prije transporta, te Radnu skupinu za državna trgovinska poduzeća; (2) Vijeće za trgovinu uslugama (*Services Council*) sadrži pomoćna tijela, Radne skupine za profesionalne usluge, pravila trgovine uslugama i specifične obveze, te (3) Vijeće za trgovinska pitanja vezana uz intelektualno vlasništvo (*TRIPS Council*).
- Odbori i radne skupine unutar Vijeća tijela su četvrte najniže razine organizacijske strukture WTO-a.
- Tajništvo WTO nalazi se u Ženevi; broji osoblje od 500 djelatnika i nema funkciju odlučivanja. Osnovna funkcija je pružanje tehničke podrške vijećima, odborima, ministarskim konferencijama, kao i tehničke pomoći zemljama u razvoju, pravne pomoći u postupku rješavanja sporova, te savjeta vladama u postupku pristupanja.

Neformalne skupine WTO-a

U kontekstu promicanja svojih interesa, osim nastupajući zasebno, države članice grupiraju se prema određenim zajedničkim interesima ili sukladno tijeku pregovora, te nastupaju zajednički u okviru nekoliko neformalnih ili konzultativnih skupina:

- **Skupina 10 (G-10):** razvijene države, čiji je glasnogovornik i koordinator Švicarska,
- **Skupina 20 (G-20):** zemlje u razvoju, glasnogovornik i koordinator Brazil,
- **Skupina 33 (G-33):** također zemlje u razvoju, no manje razvijene od G-20, glasnogovornik i koordinator Indonezija,
- **Cairns skupina:** poznati izvoznici hrane, između ostalih Argentina, Kanada, Južnoafrička Republika, Čile...,
- **Skupina AU/ACP/LCD:** kombinacija 54 članice Afričke unije, 77 članica Afrike, Kariba i Pacifika i 49 najmanje razvijenih država,
- **NAMA 11:** skupina država koje imaju zajedničke interese samo na području industrijskih proizvoda, glasnogovornik i koordinator Južnoafrička Republika,
- **Mala i ranjiva gospodarstva (SVE's):** države koje sudjeluju u svjetskoj trgovini industrijskih proizvoda sa manje od 0,10%, glasnogovornik i koordinator Barbados
- **Novoprimiteljne države (RAM):** posebna kategorija država, a glasnogovornik i koordinator je **Hrvatska**.

Sporazum o poljoprivredi

Članice su tijekom Urugvajskog kruga pregovora pretresale pitanje poljoprivredne trgovine i, nakon dugog razdoblja rasprava i odgoda, dogovorile multilateralni sporazum nazvan Sporazum o poljoprivredi godine 1994. Sporazum o poljoprivredi donosi pravila upravljanja međunarodnom poljoprivrednom trgovinom i proizvodnjom. Sadrži 21 članak te 5 priloga, a bit Sporazuma o poljoprivredi je reforma sektora trgovine, koja se nastoji realizirati kroz sljedeće ciljeve:

- uspostaviti trgovinski sustav koji je pošten i tržišno orijentiran,
- poboljšati pristup tržištu i
- smanjiti domaće i izvozne subvencije na poljoprivredne proizvode.

Dopušta se određena vrsta fleksibilnost s obzirom na obveze. Razvijenim zemljama i zemljama u razvoju daje se određeno vrijeme da izvrše svoje obveze (vezane za sniženje carina ili subvencija). Najslabije razvijene zemlje ne trebaju to uopće učiniti. Specijalne olakšice odnose se na zemlje koje su ovisne o uvozu hrane i u kojima "vlada" glad. Već je ranije spomenuto da je promocija mira jedan od glavnih razloga osnivanja Svjetske trgovinske organizacije. Promocija mira kao cilj sporazuma odnosi se na smanjenje sukoba ili izazova/prigovora na poljoprivredne potpore kroz razdoblje od 9 godina, do kraja 2003.

Novo pravilo za uspjeh trgovine poljoprivrednih proizvoda glasi "samo carine" ili "*tariffs only*". Prije Urugvajskog kruga pregovora, neke zemlje uvoznice poljoprivrednih proizvoda bile su ograničene kvotama i drugim necarinskim mjerama. To je zamijenjeno carinama koje promoviraju manje-više ekvivalentne razine zaštite. Taj proces naziva se "carinjenje". Pod okriljem Sporazuma o poljoprivredi, domaće potpore su kategorizirane kao prihvatljive ili neprihvatljive, s tendencijom smanjenja, kao i subvencije za izvoz.

Urugvajski krug pregovora je proizveo i Sporazum o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama, koji dopušta državama članicama da primjenjuju mjere zaštite zdravlja i života ljudi, životinja i bilja, te Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva, kojim se traži od članica da zaštite poljoprivredne kemikalije i biljne kultivare putem patenata. Sporazumom o poljoprivredi je utemeljen Odbor za poljoprivredu čija bi nadležnost bila nadgledanje njegove provedbe i svih reformi. Sporazum o poljoprivredi mijenja se i usavršava tijekom pregovora koji su se nastavili na ministarskim konferencijama u Dohi (Katar) 2001. godine, Cancúnu (Meksiko) 2003. i Hong Kongu 2005. godine.

Tijela Ujedinjenih naroda

FAO (Food and Agriculture Organization)

FAO, na hrvatskom 'Svjetska organizacija za hranu i poljoprivredu' je specijalizirana organizacija Ujedinjenih naroda koja djeluje od 1945. godine (osnovan 16. listopada 1945. godine u Quebecu, Kanada, sjedište je 1951. godine premješteno u Rim u Italiji, gdje se i danas nalazi. FAO predstavlja vrhovnu organizaciju za sigurnost i ispravnost hrane, pomoć zemljama u razvoju, edukaciju stanovništva i usmjeravanje trendova u prehrani. Od svog osnutka FAO nastoji svojim aktivnostima smanjiti siromaštvo i glad poticanjem razvoja poljoprivrede, unapređenjem i sigurnosti prehrane, odnosno dostupnost hrane svim ljudima kako bi imali aktivan i zdrav život. FAO okuplja 190 članica (189 država i Europsku uniju kao zasebnu članicu), te kao svoj zaštitni moto uzima: "Pomoć da se stvori svijet bez gladi".

U šezdesetim godinama prošlog stoljeća, FAO je bio potican od strane nevladinih udruga zbog velikog promicanja kampanje "*Freedom from Hunger*" (sloboda od gladi). Međutim, uvidjevši da je nemoguće 'nahraniti' svijet bez određenih pravila zaštite hrane, FAO 1962. godine proglašava "[*Codex Alimentarius*](#)"

Commission¹⁷, odnosno pravila o zaštiti hrane koja su postala međunarodni standard za sigurnost prehrambenih proizvoda. Iako Codex Alimentarius norme nisu obvezatne, vrlo su važne jer se temelje na čistoj znanosti. Kada je prikladno, Svjetska trgovinska organizacija (WTO) upućuje na Codexove norme pri rješavanju sporova u trgovini hranom ili prehrambenim proizvodima. Nacionalni i regionalni zakoni i norme gotovo uvijek uzimaju Codexove norme kao početnu točku. Utjecaj Codex Alimentariusu proširio se na sve kontinente i njegov je doprinos zaštiti zdravlja potrošača i poštenim postupcima u trgovini hranom nemjerljiv. FAO nakon toga razvija i proširuje svoje aktivnosti, od kojih su najvažnije:

- 1976. godine FAO uspostavlja "Technical Cooperation Programme" poznatiji kao program tehničke suradnje, kako bi pomogli u unapređenju poljoprivrede i njenih grana. 1978. godine u Jakarti (Indonezija) počinju aktivno sudjelovati u borbi protiv uništavanja šuma i educiranja ljudi o štetnosti uništavanja šuma. Do tada su samo usmeno podržavali kampanju, međutim 1978. god. se i aktivno uključuju te pokreću kampanju "Forests for people" ili poznatija putem parola: 'vratimo šume ljudima', čime se pokušavalo, a i danas se pokušava upozoriti ljude na štetnost krčenja šuma, te poziv na financiranje pokreta za pošumljavanje.
- 1981. godine je proglašen i Svjetski dan hrane, koji se simbolično obilježava na dane osnivanja FAO-a, tj. 16. listopada.
- 1986. godine FAO osniva FAOSTAT (*Food and Agriculture Organization Corporate Statistical Database*), tj. FAO dobiva novu djelatnost, odnosno zavod za statistiku FAO-a, koji danas pokriva preko milijardu podataka vezanih uz hranu, proizvodnju hrane, te poljoprivredu u cjelini.
- 1994. godine, FAO pokreće tzv. SPFS (Special Programme for Food Security), tj. specijalni program zaštite hrane u tzv. "gladnim" zemljama (zemlje tzv. Trećeg svijeta). Također, iste godine osnivaju EMPRES (*Emergency Prevention System for Transboundary Animal and Plant Pests and Diseases*), odnosno program zaštite prijenosa (seljenja) životinja i biljaka iz područja koja nisu njihova trajna prebivališta. EMPRES je osnovan kako bi se sačuvala vrste pred istrebljenjem, smanjile, suzbile i spriječile bolesti i njihov prijenos.
- u razdoblju od 1997. godine pa sve do današnjih dana, FAO je svjestan katastrofalne situacije u zemljama Trećeg svijeta, te slabog stanja u tranzicijskim zemljama, poduzimaju korake ka smanjenju gladi, bržem protoku hrane, većoj zaštiti i edukaciji ljudi kako bi je bolje i više proizvoditi. Tako nastaju različiti samiti zemlja, LIVE AID akcije (koncerti za podizanje svijeti ljudi i prikupljanja sredstava za pomoć zemljama Trećeg svijeta), različite smotre i sl.

Tijela FAO-a:

▪ Ured za tehničku suradnju	▪ Ured za programiranje, proračun i ocjenjivanje
▪ Ured za zaštitu prirodnih resursa i okoliša	▪ Pravni ured
▪ Ured za šumarstvo	▪ Ured za decentralizaciju
▪ Ured za ribolov i vodno gospodarstvo	▪ Ured za zapošljavanje
▪ Ured za ekonomski i socijalni razvoj	▪ Ured za nabavu
▪ Ured za zaštitu poljoprivrede i potrošača	▪ Ured za interdisciplinarnu aktivnost
	▪ Statistička baza podataka

¹⁷ **Codex Alimentarius** u doslovnom prijevodu s latinskog znači 'zakon o hrani'. Sastavljen je od strane FAO-a, 1963. godine, a obuhvaća niz općih i posebnih normi za sigurnost hrane (*Codex Standards*) čiji je cilj zaštita zdravlja potrošača i osiguravanje poštenih postupaka u trgovini hranom. *Codex Alimentarius* ima tisuće dokumenata, od onih općih koji se mogu primijeniti na sve namirnice do onih koji se primjenjuju samo na određene namirnice ili prehrambene proizvode. Opće norme uključuju one za higijenu, označavanje, zaostatke pesticida i veterinarskih lijekova, nadzor uvoza i izvoza i certifikacijski sustav, metode analize i uzorkovanja, aditive u namirnicama, kontaminante, prehranu i hranu za posebne načine ishrane. Pored toga tu su i specifične norme za sve tipove namirnica i prehrambenih proizvoda, koje obuhvaćaju svježe, smrznuto i prerađeno voće i povrće, voćne sokove, žitarice i mahunarke, masti i ulja, ribe, meso, šećer, kakao i čokoladu, mlijeko i mliječne proizvode.

Još 1974. u Rimu je održana Svjetska konferencija za hranu, a kao njezin proizvod proizišla je **'Univerzalna deklaracija o iskorjenjivanju gladi i pothranjenosti'** (*Universal Declaration on Eradication of Hunger and Malnutrition*). Ovo su njena načela:

- Sloboda od gladi i pothranjenosti predstavlja temeljeno ljudsko pravo
- Temeljna je zadaća državnih vlasti da surađuju u cilju povećanja proizvodnje hrane i njezine ravnopravne i učinkovitije raspodjele
- Državne vlasti trebale bi neodložno pokrenuti napore na uklanjanju kronične pothranjenosti među najsiromašnijim skupinama stanovništva
- Svaka država odgovorna je za uklanjanje prepreka i uspostavu poticaja za povećanje proizvodnje hrane putem reforme poljoprivrede, porezne, kreditne i investicijske politike
- Razvijene države trebale bi povećati tehničku, materijalnu i financijsku pomoć zemljama u razvoju pod povoljnim uvjetima
- Prepreke trgovini hranom trebalo bi smanjiti ili ukoniti, uz ponudu posebnih, ne-recipročnih ustupaka zemljama u razvoju
- Također produkt konferencije je bilo i prijedlog FAO-u da uspostavi Svjetski sustav informiranja i ranog upozoravanja o hrani u poljoprivredi (Global Information and Early Warning System on Food and Agriculture), što je kasnije i prihvaćeno i oformljeno. Produkt je bilo i zasnivanje nove organizacije koja je za cilj dobila isključivo segment „hranu“, tj. proizvodnju, zaštitu i trgovinu-Svjetsko vijeće za hranu (World Food Council).

Specijalni program osiguranja hrane (*Special Programme for Food Security*), je nastao 1994. godine kao rezultat istraživanja stučnjaka na temelju gladi u svijetu, koji su došli do zaključka da u svijetu ima 852 milijuna ljudi koji nemaju zadovoljene osnovne prehrambene potrebe. Stoga je pokrenut specijalni program osiguranja hrane koji ima za cilj prepoloviti broj 'gladnih ljudi' do 2015. godine. Projekt se uglavnom temelji na donacijama, te je od 1995. godine do danas skupljeno i raspoređeno više od 775 milijuna USD-a. Ovim se projektom pokušava potaknuti veća proizvodnja hrane, oprost ili smanjenje dugova zemljama u razvoju, slobodnija trgovina, te pravovaljana zaštita hrane.

Hrvatska i FAO

FAO danas ima 190 zemlje članice, a Hrvatska je primljena u članstvo 6. studenog 1993. godine. Tijekom proteklih godina RH je putem Ministarstva poljoprivrede i šumarstva imala dobru suradnju s FAO-om, usmjerenu na analizu poljoprivrednog sektora hrvatskog gospodarstva, definiranje strategije razvoja te na institucionalnu i infrastrukturnu izgradnju hrvatske poljoprivrede. Tehnički konzultanti FAO-a sudjelovali su u provedbenim i drugim međunarodni projektima koje je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva provodilo u suradnji sa Svjetskom bankom, te Europskom bankom za obnovu i razvoj.

Suradnja je ostvarena u okviru sljedećih projekata:

- Projekt izrade Strategije razvoja poljoprivrede Republike Hrvatske;
- Projekt praćenja morskog ribarstva u RH;
- Projekt spriječavanja širenja kukuruzne zlatice u Europi;
- Projekt hitna kontrola bolesti životinja na granicama Južne i istočne Europe
- Projekt subregionalne obuke za inspekciju i tehnologiju proizvodnje mesa;
- Projekt strategija ruralnog razvitka;
- Program integrirane zaštite kukuruzne zlatice u Srednjoj i Istočnoj Europi;
- Projekt sustava ekološke proizvodnje i postupaka označavanja i certificiranja različitih prehrambenih proizvoda.

Svjetska banka

Svjetska banka je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda posvećena borbi protiv siromaštva i poboljšanju životnih uvjeta diljem svijeta. Ta organizacija je izvor financijske i tehničke pomoći zemljama u razvoju (zajmovi s niskim kamatama, beskamatni krediti i pozajmice za obrazovanje, zdravlje, infrastrukturu, komunikacije i dr.) i nije banka u pravom smislu. Za razliku od Međunarodnog monetarnog fonda, koji je zamišljen kao organizacija koja bi pomagala zemljama koje se suočavaju s trenutnim problemima izazvanima tržišnim neučinkovitostima davanjem kratkoročnih kredita, Svjetska banka odobrava dugoročne kredite za razvojne projekte.

Svjetska banka je osnovana na međunarodnoj financijskoj konferenciji u Bretton Woodsu, New Hampshire, (1.-22. srpnja 1944.). Ideju je dao John Maynard Keynes¹⁸, najutjecajniji ekonomist tog razdoblja. Keynesov plan zajedno s planom H. D. Whitea poslužio je za izradu zajedničkog plana koji je osmislio novi svjetski ekonomski poredak utemeljen na "tri čvrsta stupa":

- Međunarodnom monetarnom fondu – MMF-u (*International Monetary Fund – IMF*),
- Međunarodnoj banci za obnovu i razvoj (*International Bank for Reconstruction and Development – IBRD*), te
- Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (*World Trade Organization - WTO*)¹⁹.

Sporazum o osnivanju – *The Articles of Agreement of the International Bank for Reconstruction and Development and the International Monetary Fund* prihvatili su predstavnici 44 države (među njima i ondašnja Jugoslavija).

Svjetska banka je imala nezamjenjivu ulogu u obnovi poslijeratne Europe i Japana. Prvi zajam u iznosu od 250 milijuna USD odobren je Francuskoj. Nakon oporavka država od ratnih šteta, inicijalni cilj Svjetske banke premješten je na rješavanje strukturnih problema u gospodarstvima, suočavanje s globalnim makroekonomskim problemima te sa sve više rastućim siromaštvom u svijetu. Međutim, opći odnosi u svjetskom ekonomskom sustavu doveli su do izbijanja svjetske dužničke krize²⁰. Jednim od glavnih događaja koji su doveli do masovnijeg zaduživanja smatra se izbijanje svjetske energetske krize 1973. godine, kada je cijena nafte u kratkom roku učetverostručena. Mnoge su zemlje upale u tzv. dužničku spiralu.²¹ Svjetska banka se našla na udaru brojnih kritika kao jedan od glavnih kreditora. Danas je čini se sve više protivnika politike Svjetske banke i zagovornika nužnih reformi.

Organizacija Svjetske banke

Danas se Svjetska banka sastoji od razvojnih institucija:

- Svjetska banka za obnovu i razvoj – [International Bank for Reconstruction and Development \(IBRD\)](#) -osigurava zajmove, garancije i savjetodavne usluge srednje dohodovnim zemljama i zemljama sa slabijom kreditnom sposobnošću;
- Međunarodno udruženje za razvoj - [International Development Association \(IDA\)](#) – daje beskamatne zajmove najsiromašnijim zemljama;

¹⁸ J.M. Keynes (1883.- 1946.) -utemeljitelj makroekonomije i škole ekonomske misli koja je nazvana intervencionizam ili po njemu – keynesijanska škola.

¹⁹ Osnivanje WTO-a nije uspjelo po početnoj zamisli, u početku je osnovan GATT (General Agreement on Tariffs and Trade)
²⁰ Općenito se početkom svjetske dužničke krize smatra 1982. godina kada je Meksiko obznanio da više nije u stanju otplaćivati svoje dospjele kreditne obveze, a uskoro je to učinilo još nekoliko zemalja.

²¹ U okolnostima masovnog zaduživanja, mnoge zemlje su počele zaostajati u izvršavanju svojih kreditnih obveza. Jedini izlaz bilo je podizanje novih kredita, ali ovaj put ne za strateška ulaganja (u infrastrukturu, obrazovanje, zdravstvo, gospodarstvo), nego samo da bi se otplatile dospjele obveze, većinom kamate, bez smanjenja stare glavnice. Ovaj proces je poznat i pod nazivom 'upadanje u dužničku spiralu'.

- Međunarodna financijska korporacija – [International Finance Corporation](#) (IFC) – ulaže u udjele i daje zajmove, garancije i savjetodavne usluge poslovnim djelatnostima iz privatnog sektora u zemljama u razvoju;
- Multilateralna agencija za garancije investicija – [Multilateral Investment Guarantee Agency](#) (MIGA) – jamči investitorima osiguranje od političkog rizika koji je potencijalan prilikom širenja tržišta te potiče direktne strane investicije u zemljama u razvoju;
- Međunarodni centar za rješavanje ulagačkih sporova – [International Centre for Settlement of Investment Disputes](#) (ICSID) – djeluje kao arbitražna institucija;

Svaka od navedenih organizacija djeluje po načelima koji su utemeljeni prilikom njihova osnivanja i usvojeni su potpisivanjem Sporazuma o osnivanju svake od organizacija (*Articles of Agreement*). U tom dokumentu sadržana su temeljna načela organizacije i upravljanja, te su opisane glavne funkcije organizacije kao i uvjeti za stjecanje članstva. Glavno sjedište Svjetske banke je u Washingtonu. Broji 185 država članica.

U Banci postoji i Skupina za poljoprivrednu trgovinu (*The Agricultural Trade Group of the WB*) koja istražuje poljoprivrednu ekonomiju u nerazvijenim zemljama i širi znanja o poljoprivrednoj trgovini.

Važniji dokumenti Svjetske banke

Izvešće o svjetskom razvoju – godišnje izvješće u kojemu se iznosi temeljita analiza svih aspekata razvoja svjetske ekonomije i društvenih odnosa u svijetu. Izvješće o svjetskom razvoju 2008. (*World Development Report 2008*) koje je objavljeno u Washingtonu, 19. listopada 2007. godine, posebno je značajan za poljoprivredni sektor jer traži veća ulaganja u poljoprivredu u zemljama u razvoju, te upozorava da ovaj sektor mora biti u središtu programa razvoja kako bi se ciljevi glede prepolovljavanja ekstremnog siromaštva i gladi realizirali do 2015. godine. Sa svoje strane, Banka namjerava nastaviti sa povećavanjem svoje potpore poljoprivrednom i ruralnom razvoju, nakon smanjenja davanja zajmova u 1980.-ima i 1990.-ima.

Poljoprivreda za razvoj – izvješće govori o zapostavljanju i premalim ulaganjima u poljoprivredni i ruralni sektor unatrag posljednjih 20 godina. Dok 75 % siromašnih u svijetu živi u ruralnim područjima, tek 4% službenih potpora za razvoj odlazi u poljoprivredu u zemljama u razvoju. U zemljama koje se temelje na poljoprivredi - koje su dom za 417 milijuna ruralnog stanovništva, od kojih 170 milijuna živi od manje od 1 USD po danu, poljoprivredni sektor je nužan za ukupni rast, smanjenje siromaštva i osiguranje hrane. Prema Izvješću, rast BDP-a koji proizlazi iz poljoprivrede otprilike je četiri puta efikasniji u smanjenju siromaštva od rasta BDP-a koji proizlazi izvan navedenog sektora. Izvješće također upozorava da su globalne zalihe hrane pod pritiskom od povećane potražnje za hranom, sirovinama i bio-gorivima; rasta cijene energije; i povećanja nedostatka zemlje i vode; kao i od učinaka klimatskih promjena. U konačnici, to doprinosi nesigurnosti oko budućih cijena hrane. Poljoprivreda konzumira 85% svjetske iskorištene vode te doprinosi smanjenju šuma, degradaciji zemljišta, i zagađenju. Izvješće preporuča mjere za postizanje održivijih proizvodnih sustava i naglašava poticajne mjere za zaštitu okoliša.

Hrvatska i Svjetska banka

Otkako je Hrvatska postala članicom Svjetske banke 1993. godine, ova organizacija Hrvatskoj aktivno pruža financijsku i tehničku pomoć, savjete o sektorskim politikama i analitičke usluge. Banka je do sada podržala 37 projekata u vrijednosti od 2,3 milijarde USD i odobrila 49 darovnica u ukupnoj vrijednosti od 57 milijuna USD. Dosada završeni projekti ocijenjeni su kao zadovoljavajući. Uspješnost sveukupnog projektnog portfelja proteklih je godina također iznad regionalnog prosjeka, a stope isplate sredstava su visoke.

Strategija pomoći Svjetske banke

Za svakog svog partnera Banka priprema 'Strategiju pomoći Svjetske banke' (*Country Assistance Strategy - CAS*), koja obuhvaća tri do četiri godine. CAS je strateški dokument temeljem kojeg se pomažu reformski programi zemalja partnera, a priprema se u dogovoru s Vladom, predstavnicima civilnog društva, te drugim partnerima kao što su MMF, regionalne razvojne banke, a, u slučaju pretpristupnih zemalja i s Europskom komisijom. CAS je također glavno sredstvo temeljem kojeg Uprava i Odbor izvršnih direktora Svjetske banke daju upute o tom programu Banke u određenoj zemlji i procjenjuju učinak programa Banke u toj zemlji. Kad se izrađuje novi CAS, on uzima u obzir vlastitu evaluaciju Banke o postignutim rezultatima/učincima na projektima koji su se financirali iz zajmova Banke, kao i rezultate ankete predstavnika Vlade i drugih zainteresiranih čimbenika u zemlji partneru o aktivnostima Banke.

U Hrvatskoj posljednji CAS predstavlja četverogodišnju strategiju za pomoć Hrvatskoj u fiskalnim godinama 2005. do 2008. Relevantnost CAS-a se ocjenjuje u dokumentu 'Izvešće o napretku strategije Svjetske banke za pomoć Republici Hrvatskoj'. Važniji projekti su sljedeći:

- Projekt usklađivanja hrvatskog poljoprivrednog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU – zajam odobren 2006. godine s ciljem da Hrvatskoj pomogne da na najbolji način iskoristi sredstva iz pretpristupnih poljoprivrednih fondova EU (naglasak na SAPARD);
- Projekt kontrole onečišćenja u poljoprivredi – darovnica Globalnog fonda za okoliš (GEF) s ciljem da se pomogne Vladi RH da kod poljoprivrednih proizvođača u Panonskoj nizini unaprijedi poljoprivrednu praksu tako da ona bude u skladu sa zaštitom okoliša.

OECD – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj

Poveljom potpisanom 14. prosinca 1960. godine utemeljeni su ciljevi Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj, odn. OECD-a (*Organisation for Economic Cooperation and Development*):

- unapređivanje privrednog rasta zemalja članica;
- pomoć nerazvijenim zemljama i zemljama u razvoju (u okviru i izvan članstva u Organizaciji);
- težiti povećanju svjetske trgovine.

Aspekti djelovanja i rada Organizacije su: razvojna politika i kooperacija, energija, razvoj, trgovina, financijska i fiskalna pitanja, socijalna pitanja, zapošljavanje, edukacija, ekologija, znanost, tehnologija, industrija, poljoprivreda, ribarstvo. Organizacija je konzultativnog karaktera, bez snage obvezivanja bilo koje od svojih članica. Daje veliki doprinos ostalim svjetskim organizacijama kroz objavljivanje: brojnih podataka o raznim gospodarskim granama; mjesečnih statistika; govora predstavnika organizacije i kontakata te biltena Observer. Sadrži oko 350 naslova svake godine.

OECD je organizacija sljedbenik OEEC-a, Organizacije za europsku ekonomsku suradnju (*Organization for European Economic Cooperation*) osnovane 1948. godine s ciljem pomoći u rekonstrukciji Europe razorene u II. svjetskom ratu. Relativno brzo oporavljene europske privrede pokazuju međuzavisnost s razvijenim industrijskim zemljama Sjeverne Amerike, te kao reakcija na takvu situaciju 1960. godine dolazi do osnivanja nove organizacije, OECD-a čije su članice-osnivači 18 europskih zemalja, SAD i Kanada. Sjedište Organizacije nalazi se u Parizu i danas ima 30 članica.

Program OECD-a za poljoprivredu, hranu i ribarstvo

Uvjeti globalizacije, tehnološkog progressa i sve većeg znanja, strukturnih promjena u sektoru proizvodnje hrane, uvelike mijenjaju uvjete djelovanja poljoprivrede. Stoga je i OECD-u prepoznata važna uloga poljoprivrede za svjetski razvoj te i ova organizacija objavljuje brojna izvješća o stanju u

poljoprivredi, kako svojih članica tako i ostalih, u kojima daje prognozu tržišnih trendova za glavne poljoprivredne proizvode, a projekcije su bazirane na pretpostavkama makroekonomskih uvjeta, rasta stanovništva, nacionalnih agrarnih i trgovinskih politika, razvoja proizvodnih tehnologija i vremenskih uvjeta.

Globalni trendovi i projekcije OECD-a za poljoprivredni sektor

Očekuje se da će potražnja za hranom rasti do 2020. godine, sa laganijim porastom u zemljama u OECD-u, a bržim u zemljama izvan OECD. Međutim, udio poljoprivrede u BDP- u zemljama OECD- će opasti. Prosječna raspoloživa količina hrane je veća nego što je potrebno, ali oko 18% stanovništva u zemljama u razvoju je pothranjeno. 69% svih izvora vode koristi se za poljoprivredu, a korištenje vode u poljoprivredi i dalje će se povećavati u zemljama OECD-a. Organska poljoprivreda je u porastu u zemljama OECD-a ali se još uvijek odvija na manje od 2% površine. Razvoj održive poljoprivredne prakse još uvijek se ne potiče u dovoljnoj mjeri.

Ostale međunarodne organizacije

- *Cairns Grupa* – utemeljena 1986. godine, broji 17 članica koje izvoz jednu trećinu ukupnog izvoza;
- Globalni Forum za poljoprivredna istraživanja – *Global Forum on Agricultural Research (GFAR)* – neutralni forum za raspravu o strateškim pitanjima u poljoprivrednim istraživanjima usmjerenima na razvoj u pravcu dokidanja siromaštva, povećanog osiguranja hrane i promocije održive upotrebe prirodnih resursa;
- Međunarodna organizacija za kavu – *International Coffee Organization* – usmjerena na rad sa zemljama koje proizvode i troše hranu, a zbog poboljšanja životnih uvjeta;
- Međunarodna federacija poljoprivrednih proizvođača – *International Federation of Agriculture Producers (IFAP)* – zadružna skupina poljoprivrednih proizvođača kojoj je cilj zadovoljiti nutritivne i potrošačke potrebe svjetskog stanovništva;
- Međunarodna federacija za pokret organske poljoprivrede – *International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM)* – pokušava osigurati primjenu načela organske/ekološke proizvodnje širom svijeta;
- Međunarodna asocijacija za menadžment hrane i agribiznisa – *International Food and Agribusiness Management Association (IFAMA)*.

Regionalne trgovinske organizacije i sporazumi u Europi

Američki trgovinski sporazumi

Osim međunarodnih trgovinskih organizacija, postoje i regionalna udruženja diljem svijeta, osnovana s ciljem unapređenja trgovinskih odnosa između zemalja. Najvažnije na američkom kontinentu su:

- Sjevernoamerički sporazum o slobodnoj trgovini – **NAFTA** (*North American Free Trade Agreement*) – osmišljena kako bi se liberalizirala trgovina i uklonile trgovinske prepreke između Sjedinjenih država, Meksika i Kanade, pri čemu je trgovina poljoprivrednim proizvodima jedno od najosjetljivijih pitanja;
- Ostali američki sporazumi i asocijacije:
 - Unutar-američki institut za suradnju u poljoprivredi (*IICA – Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture*) – utemeljen 1942. godine, broji 34 članice;
 - Andska zajednica (*Andean Community*) – članice su Bolivija, Kolumbija, Ekvador, Peru, Venecuela;
 - Slobodna trgovinska zona Amerika – (*FTA – Free Trade Area of the Americas*);
 - Karipsko zajedničko tržište – (*CARICOM – Caribbean Common Market*) itd.

U Europi je najvažnija organizacija, Europska unija, no još dvije trgovinske asocijacije utemeljene su od zemalja koje nisu članice EU, s ciljem organiziranja i pojednostavljenja trgovinskih odnosa među njima: EFTA i CEFTA.

EFTA

Europsko udruženje slobodne trgovine – EFTA (*European Free Trade Association*) – ustanovljeno 1960. godine i trenutno ga čine članice: Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska. Udruženje promovira slobodnu trgovinu i ekonomske integracije. Od službenih dokumenata ovog udruženja, važniji su: Konvencija o ustanovljenju Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA ili Vaduz konvencija), Sporazum o Europskom ekonomskom prostoru (EEA – European Economic Area) i trgovinski sporazumi s trećim zemljama. Konvencija sadrži brojne odredbe primjenjive u trgovini poljoprivrednim proizvodima, uključujući uvozne i izvozne pristojbe, carinske koncesije dogovorene s drugim zemljama i prihvaćanje sanitarnih i fitosanitarnih mjera u okviru WTO-a (SPS).

CEFTA

Sporazum o slobodnoj trgovini srednjoeuropskih zemalja – CEFTA (*Central European Free Trade Agreement*) razvio se iz tzv. Višegradske skupine, koju su u veljači 1991. godine na sastanku u Višegradu osnovale Mađarska, Poljska i Čehoslovačka. Usvajanjem "Deklaracije o suradnji između Poljske, Čehoslovačke i Mađarske na putu prema europskoj integraciji" predsjednici spomenutih zemalja obvezali su se usklađivati stavove i jačati suradnju s europskim organizacijama te raspravljati o pitanjima sigurnosti, ekologije, ljudskih prava i dr., tj. učvrstiti demokraciju i tržišno gospodarstvo. Dogovor o uspostavi slobodne trgovine postignut je na sastanku u Krakovu u listopadu 1991., gdje je, godinu poslije, Sporazum i potpisan.

CEFTI su se naknadno priključile Slovenija, Rumunjska i Bugarska (1993. godine). Uključivanje novih članica uvjetovano je ispunjavanjem kriterija ustanovljenih tzv. Poznanskom deklaracijom. Kriteriji podrazumijevaju članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, sporazum o pridruživanju s EU, te bilateralne sporazume o slobodnoj trgovini sa svim članicama. 21. prosinca 1992. godine potpisale su ga tadašnja Čehoslovačka, Mađarska i Poljska, u siječnju 1996. Slovenija, u srpnju 1997. Rumunjska, u siječnju 1999. godine Bugarska, **Hrvatska 6. prosinca 2002. godine.** 19. prosinca 2006. godine potpisan je novi Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), a zemlje potpisnice su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Moldova, Crna Gora, Rumunjska, Srbija, te civilni upravitelj Ujedinjenih naroda na Kosovu u ime Kosova. U odnosu na osnovni Ugovor iz 1993. godine, Bugarska i Rumunjska više nisu članice CEFTE, obzirom da su od 1.1.2007. godine postale punopravne članice Europske unije.

Nakon potpisivanja, CEFTA postaje instrument suradnje srednjoeuropskih zemalja na gospodarskom planu. Sporazumom se postupno ukidaju carine za industrijske proizvode između država članica, dok se carine za poljoprivredne proizvode smanjuju za 50%. Uklanjanje carina postupno je i simetrično. Za dio proizvoda carine su ukinute odmah, a za druge se ukida u prijelaznom razdoblju koje završava 2001. godine. U aneksima Sporazuma nalazi se popis proizvoda kategoriziranih prema razdobljima liberalizacije. CEFTA predviđa i zaštitne mehanizme koji omogućavaju privremeno ograničenje slobodne trgovine u slučajevima ozbiljnih sektorskih poremećaja i nestašica te radi zaštite javne sigurnosti, morala i povijesnih vrijednosti.

Sastavni dio Sporazuma je protokol o pravilima za utvrđivanje podrijetla proizvoda, u kojemu se za svaki proizvod utvrđuju kriteriji obrade kako bi dobio status nacionalnog proizvoda i bescarinski pristup tržištu druge zemlje potpisnice Sporazuma. Jedna od glavnih zadaća CEFTA-e jest priprema njezinih potpisnica za članstvo u EU putem sudjelovanja u zonama slobodne trgovine.

Sažetak zakonodavstva EU u području vanjskotrgovinskih odnosa²²

Zajednička trgovačka politika je osovina vanjske politike/međunarodnih odnosa Europske unije. Temelji se na skupu uniformnih pravila u okviru Carinske unije i Zajedničke carinske tarive i upravlja tržišnim odnosima država članica s trećim zemljama. Svrha instrumenata trgovinske zaštite i tržišnog pristupa je uglavnom zaštita europskih poduzeća/gospodarstava od prepreka u trgovini. EU se razvila tijekom procesa globalizacije usmjeravajući se na uravnotežen razvitak svjetske trgovine i na poticanje pravednosti i održivosti. Unija nastavlja poticati otvaranje tržišta i razvitak trgovine u multilateralnom okviru Svjetske trgovinske organizacije. Istodobno pruža potporu zemljama i regijama u razvoju putem bilateralnih odnosa nastojeći ih uključiti u svjetsku trgovinu primjenom preferencijalnih mjera.

Strategija za konkurentnu Europu

Priopćenje Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 4. listopada 2006. godine "Globalna Europa: natjecanje u svijetu" [COM(2006) 567 final – neobjavljeno u Službenom glasniku] – trgovinska politika EU zahtijeva nove prioritete i pristupe kako bi se učvrstila europska konkurentnost i iskoristile mogućnosti stvorene u proširenom međunarodnom okruženju. Ti novi prioriteti i pristupi predstavljeni su ambicioznim operativnim planom koji obuhvaća unutrašnje i vanjske aspekte, a od njega se očekuje da omogući europskoj trgovinskoj politici da odgovori na ciljeve ostvarivanja gospodarskog rasta i zapošljavanja iz Lisabonske strategije, kao i na izazove koje postavlja proces globalizacije.

Priopćenje Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 18. travnja 2007. godine "Jače partnerstvo u ostvarivanju tržišnog pristupa" [COM(2007) 183 final – neobjavljeno u Službenom glasniku] – Komisija predlaže jače partnerstvo s europskim kompanijama i državama članicama u ostvarivanju tržišnog pristupa. Postavlja prioritete i ograničenja za učinkovite i transparentne alate u pristupu tržištu, osobito u odnosu na treće zemlje.

Režim zajedničke trgovinske politike

Obuhvaćeni su propisi kojima se reguliraju pravila za izvoz, uvoz i komercijalna zaštita. Najvažniji su:

Zajednička pravila za izvoz – Uredba Vijeća (EEC) br. 2603/69 od 20. prosinca 1969. godine, kojom se ustanovljuju zajednička pravila za izvoz [Službeni glasnik L 324, 27.12.1969] – cilj Uredbe je ustanoviti zajednička pravila za izvoz iz Europske zajednice, temeljena na načelu slobode izvoza i definiranju procedura koje omogućuju Zajednici da, tamo gdje je nužno, primijene nadzor i potrebne zaštitne mjere. Uredba je nadopunjena Uredbom Vijeća (EEC) br. 2604/69 od 20. prosinca 1969. godine [Službeni glasnik L 324, 27.12.1969] i Uredbom vijeća (EEC) br. 3918/91 od 19. prosinca 1991. godine [Službeni glasnik L 372, 31.12.1991]. Osnovna Uredba se primjenjuje na sve industrijske i poljoprivredne proizvode uključene Ugovorom o osnivanju EZ. U slučaju poljoprivrednih proizvoda, ona nadopunjuje uredbe kojima se ustanovljuju zajednička organizacija poljoprivrednih tržišta (tržni redovi) i specijalne uredbe za prerađene poljoprivredne proizvode. U geografskom smislu, primjenjuje se na treće zemlje (ne-članice), a Uredbom Vijeća br. 2604/69 se pravila proširuju i pokrivaju područja francuskih prekomorskih departmana.

²² Više informacija na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s05020.htm>.

Zajednička pravila za uvoz – Uredba Vijeća (EEC) br. 3285/94 od 22. prosinca 1994. godine o zajedničkim pravilima za uvoz i dokidajuća Uredba (EC) br. 518/94, uz pripadajuće amandmane – cilj Uredbe je ustanoviti zajednička pravila za uvoz u Europsku zajednicu, temeljem načela slobode uvoza, te definirati procedure koje će omogućiti Zajednici da, tamo gdje je potrebno, primijeni nadzor i sigurnosne mjere potrebne za zaštitu svojih interesa. Uredba se primjenjuje na uvoz proizvoda porijeklom iz trećih zemalja, osim za tekstilne proizvode koji su pokriveni posebnim pravilima za uvoz i proizvode trećih zemalja koji su podvrgnuti vlastitim uvoznim pravilima te zemlje. Također je dopuna uredbama za poljoprivredne proizvode u okviru tržišnih redova, a geografski se primjenjuju na uvoz iz svih trećih zemalja uz izuzetak Albanije, zemalja CIS-a (*Commonwealth of Independent States*) i određenih azijskih zemalja (Sjeverna Koreja, Kina, Mongolija i Vijetnam) koje su pokrivene Uredbom (EC) br. 519/94.

Anti-dumping mjere – Uredba Vijeća (EC) br. 384/96 od 22. prosinca 1995. godine o zaštiti od dumpinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice – cilj ove Uredbe je transponirati odredbe novog sporazuma o primjeni Članka VI GATT-a 1994 (*1994 Anti-dumping Agreement*) u zakonodavstvo Zajednice s namjerom osiguranja odgovarajuće i transparentne primjene novih anti-dumpinških pravila. Uredba se primjenjuje na sve zemlje koje nisu članice EZ, no Zajednica može usvojiti specifične uredbu u odnosu na zemlje koje nemaju tržišnu ekonomiju ili tranzicijske zemlje. S fizičkog aspekta, Uredba se primjenjuje na sve proizvode, no, u odnosu na poljoprivredne proizvode, osobito one gdje tržišni redovi štite proizvodnju Zajednice putem pristojbi, anti-dumpinške odredbe mogu se primijeniti na način da dopune ili se ograniče od odredbi koje sprečavaju primjenu anti-dumpinških pristojbi.

Anti-subvencijske mjere – Uredba Vijeća (EC) br. 2026/97 od 6. listopada 1997. godine o zaštiti od subvencioniranog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice – Uredba je kreirana da transponira odredbe Sporazuma o subvencijama zaključenog u okviru Svjetske trgovinske organizacije, s ciljem da osigura odgovarajuću i transparentnu primjenu anti-subvencijskih pravila. Uredbom se omogućuje nametanje izravnavajućih pristojbi s namjerom ublažavanja svih subvencija odobrenih izravno ili neizravno, za preradu, proizvodnju, izvoz ili uvoz bilo kojeg proizvoda iz treće zemlje koji je pušten u slobodan promet u Zajednici, a može izazvati štetu. Pritom se drži da subvencija postoji ako (1) postoji financijski doprinos od strane vlade ili ako postoji bilo koji oblik dohodovne ili cjenovne potpore u okviru tumačenja Članka XVI Sporazuma u okviru GATT-a 1994. i (2.) ako je zbog toga ostvarena korist.

Zaštita od trgovinskih prepreka – Uredba Vijeća (EC) brl 3286/94 od 22. prosinca 1994. godine kojom se utemeljuju procedure Zajednice u polju zajedničke tržišne politike s namjerom da se osigura izvršenje prava Zajednice unutar međunarodnih trgovinskih pravila, a posebno onih ustanovljenih pod pokroviteljstvom Svjetske trgovinske organizacije [Službeni glasnik L 349 od 31.12.1994] – Uredba ima za cilj ustanoviti procedure kojima se ekonomskim dionicima i državama članicama omogućuje da od institucija Zajednice zatraže da odgovore na bilo koje tržišne prepreke postavljene od trećih zemalja, s ciljem da se uklone moguće štete ili nepovoljni trgovinski učinci u skladu s pravilima međunarodne trgovine. Uredba zamijenjuje uredbu iz 1984. godine i proširuje djelokrug. Primjenjuje se ne samo na robu, već i na određene usluge, osobito međugranične.

Carine

Strategija za carinsku uniju – Priopćenje Komisije Vijeću, Parlamentu i Ekonomskom i socijalnom odboru, od 8. veljače 2001. godine, a odnosi se na strategiju za Carinsku uniju [COM(2001) 51 final – nije objavljeno u Službenom glasniku] – cilj je ustanoviti strategiju koja će biti usvojena za carinske aktivnosti u EU s namjerom da se uzmu u obzir sadašnje i buduće promjene, kao i da se predlože konkretne akcije. Izazovi s kojima se suočavaju jesu: proširenje UE, borba protiv prijevara, organizirani kriminal, uloga Carine u prikupljanju prihoda, razvoj međunarodne trgovine, sigurnost građana, nove trgovinske tehnike, utjecaj konkurentnosti EU biznisa i rastuća važnost indirektnog oporezivanja.

Doprinos oporezivanja i carinske politike Lisabonskoj strategiji – Priopćenje Komisije od 25. listopada 2005. godine Vijeću i Europskom parlamentu – Doprinos oporezivanja i carinske politike Lisabonskoj strategiji [COM(2005) 532 final – nije objavljen u Službenom glasniku] – Komisija je osmislila plan za mjere oporezivanja i carinjenja primjenjive širom EU, koje bi pomogle u ostvarivanju ciljeva iz Lisabona. Koegzistencija 25 (danas 27) nacionalnih poreznih sustava čini nemogućim u potpunosti iskoristiti prednosti jedinstvenog tržišta. Predložene mjere su usmjerene na smanjivanje mogućih negativnih učinaka poreznih sustava koji sada postoje. Mjere su usmjerene na to da se EU učini atraktivnijim mjestom za ulaganje i rad i na poticanje rasta unapređenjem i poticanjem znanja i inovacija.

Vanjska trgovina i globalizacija

Pitanja vanjske trgovine i globalizacije uglavnom se odnose na pitanja multilateralnog trgovinskog okvira Svjetske trgovinske organizacije i rješavanje razvojnih pitanja, poput trgovinskih preferencija, pomaganja zemljama u razvoju da iskoriste prednosti trgovine, osiguravanje poštene trgovine, rješavanje pitanja siromaštva i sl. Dokumenti najviše vezani uz poljoprivredne proizvode:

Usvajanje Sporazuma Svjetske trgovinske organizacije – Odluka Vijeća 94/800/EC od 22. prosinca 1994. godine koja se odnosi na zaključak u ime Europske Zajednice, u odnosu na pitanja u okviru njenih kompetencija, o sporazumima postignutima tijekom Urugvajskog kruga multilateralnih pregovora (1986.-1994.) [Službeni glasnik L 336 od 23.23.1994] – cilj je usvojiti zakonske tekstove koji su rezultirali iz Urugvajskog kruga pregovora, zaključenih potpisivanjem Marakeškog konačnog dokumenta o stvaranju Svjetske trgovinske organizacije.

Poljoprivredni proizvodi, ovisnost i siromaštvo – Priopćenje od 12. veljače 2004. godine Komisije Vijeću i Europskom parlamentu: Lanci poljoprivrednih proizvoda, ovisnost i siromaštvo – prijedlog akcijskog plana EU [COM(2004) 89 final – nije objavljen u Službenom glasniku] – plan osmišljen kao pomoć zemljama u razvoju ovisnima o proizvodima poput kave, šećera, pamuka i kakaoa, kao i proizvođačima tih dobara. Postavljaju se dva općenita cilja: porast zarada proizvođača tradicionalnih i drugih proizvoda i smanjivanje ranjivosti zarada, kako na proizvođačkoj, tako i na makroekonomskoj razini.

LITERATURA

Anić, V. (1991). Rječnik hrvatskoga jezika. Novi liber, Zagreb.

Dworkin, T.M., Barnes, A.J., Richards, E.L. (1995). Essentials of Business Law & the Regulatory Environment. Irwin, USA.

Van Huylenbroeck, G., Verbeke, W., Lauwers, L. (eds.) (1992). Role of Institutions in Rural Policies and Agricultural Markets. Elsevier B.V. Amsterdam, The Netherlands.

Rodin, S. (2003). Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: preobrazba pravnog sustava. U: Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji. Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe (Katarina Ott, ur.). Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, str. 213-236.

Peoples, L. (2004). Features – International Trade in Agricultural Products: A Research Guide. Law and technology resources for legal professionals. Dostupno na: <http://www.llrx.com/node/867/print>

Ostali izvori:

<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=14304&sec=1201&dm=2>

http://www.euroinfo.hr/index.php?page=category&cat_id=6

<http://www.europa.eu/scadplus/leg/en/s04000.htm>

http://www.europa.eu/scadplus/treaties/singleact_en.htm

http://eur-lex.europa.eu/en/repert/chap_03_split01.pdf

http://eur-lex.europa.eu/en/repert/chap_03_split02.pdf

http://eur-lex.europa.eu/en/repert/chap_03_split03.pdf

http://eur-lex.europa.eu/en/repert/chap_03_split04.pdf

<http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=821>

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s05020.htm>

